

**UCHWAŁA NR X/66/2025
RADY GMINY LIPNO**

z dnia 17 stycznia 2025 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki Nad Zabytkami Gminy Lipno na lata 2024-2027”

Na podstawie art. 87 ust. 1,3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292 i poz. 1907) w zw. z art.7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 r. poz. 1465, poz.1572, poz. 1907 i poz. 1940), po uzyskaniu pozytywnej opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, uchwala się co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki Nad Zabytkami Gminy Lipno na lata 2024-2027”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Lipno.

§ 3. Traci moc uchwała Nr IX/60/2024 z dnia 18 grudnia 2024 r. Rady Gminy Lipno w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki Nad Zabytkami Gminy Lipno na lata 2024-2027”.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Przewodniczący Rady Gminy
Lipno

Andrzej Chojnicki

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY LIPNO NA LATA 2024-2027

LIPNO 2024

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	4
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	4
3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE	5
4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	11
4.1. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI.....	11
4.1.1. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023–2026	11
4.1.2. Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.).....	12
4.1.3. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030	13
4.1.4. Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – „Ochrona zabytków”	14
4.2. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA	14
4.2.1. Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+	14
4.2.2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego	16
4.2.3. Program Opieki nad Zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2021-2024	17
4.2.4. Audyt krajobrazowy województwa kujawsko-pomorskiego	20
4.3. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE POWIATU.....	21
5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	21
5.1. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY (ANALIZA DOKUMENTÓW PROGRAMOWYCH GMINY)	21
5.1.1. Strategia Rozwoju Gminy Lipno	21
5.1.2. Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Gmin Dobrzyńskich Region Południe na lata 2023-2027 obejmująca obszar 10 gmin, w tym: 9 gmin położonych w powiecie lipnowskim – gminy: Bobrowniki, Chrostkowo, Dobrzyń nad Wisłą, Kikół, Lipno miasto, Lipno gmina wiejska, Skępe, Wielgie, Tłuchowo oraz gminę Czernikowo położoną w powiecie toruńskim.....	21
5.1.3. Gminny Program Rewitalizacji pn. Program Rewitalizacji dla gminy Lipno na lata 2016-2023.....	22
5.1.4. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Lipno	22
5.2. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW I ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY	23
5.2.1. Zarys historii Gminy Lipno	23
5.2.2. Krajobraz kulturowy	25
5.2.3. Zabytki nieruchome i ich ochrona	26
5.2.4. Zabytki nieruchome w gminie Lipno objęte ochroną prawną:	26
5.2.4. Zabytki ruchome i ich ochrona	27
5.2.5. Zabytki archeologiczne i ich ochrona	27
5.2.6. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych	27
5.2.7. Dziedzictwo niematerialne	27
5.3. ZABYTKI O NAJWYŻSZYM ZNACZENIU DLA GMINY.....	29
5.3.1. Zabytki należące do gminy Lipno	29
5.3.2. Zabytki nieruchome w gminie Lipno wpisane do rejestru zabytków.....	30
5.4. DOTYCHCZASOWE DZIAŁANIA GMINY LIPNO NA RZECZ OCHRONY ZABYTKÓW Z UDZIAŁEM ŚRODKÓW GMINNYCH.....	34

5.4.1. Działania w obrębie zabytków w 2023 r.	34
5.4.2. Uchwały dotyczące zabytków podjęte przez Radę Gminy Lipno w 2024 r.	34
6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY LIPNO. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ	35
7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE	36
7.1. PRIORYTETY GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY LIPNO NA LATA 2024–2027	36
7.2. KIERUNKI DZIAŁAŃ I ZADANIA OPIEKI PROGRAMU OPIEKI ORAZ DZIAŁANIA PROGRAMU	36
8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	38
9. ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	39
10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	40
10.1. ŚRODKI PUBLICZNE	40
<i>https://www.gov.pl/web/kultura/groby-i-cmentarze-wojenne-w-kraju-2024</i>	42
10.1.3. Dotacje Narodowego Instytutu Dziedzictwa	42
10.1.4. Konkursy Narodowego Instytutu Dziedzictwa	43
10.1.5. Środki Funduszu Kościelnego	44
10.1.6. Dotacje celowe z budżetu państwa udzielane przez Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków	44
10.2. INNE ŹRÓDŁA	45
10.2.1. Fundacja City Handlowy im. Leopolda Kronenberga	45
10.2.2. Fundacja KGHM Polska Miedź	45
10.3. ZACHĘTY PODATKOWE	45
<i>Ulga na zabytki</i>	45
10.4. DOTACJE WOJEWÓDZKIE	46
10.5. DOTACJE POWIATOWE	46
10.6. DOTACJE GMINNE	46
11. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW ...	46
11.1. INWESTYCJE ZWIĄZANE Z OCHRONĄ ZABYTKÓW WSPIERANE OBECNIE PRZEZ GMINĘ LIPNO:	47
11.2. INWESTYCJE ZWIĄZANE Z OCHRONĄ ZABYTKÓW PLANOWANE PRZEZ	47
12. ZAŁĄCZNIKI	49
12.1. WYKAZ ZABYTKÓW NA TERENIE GMINY LIPNO – (STAN NA 07.2024)	49
12.2. NIECZYNNE CMEN TARZE, MOGIŁY Z CZASÓW WOJNY, MIEJSCA PAMIĘCI NA TERENIE GMINY LIPNO – (STAN NA 07.2024)	55
12.3. WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH W GMINIE LIPNO (STAN NA 09.2024)	56

1. WSTĘP

Przedmiotem opracowania „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Lipno na lata 2024-2027” jest określenie zasadniczych kierunków działań Władz Gminy na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami stanowiącymi dziedzictwo kulturowe Gminy ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Gminny program opieki nad zabytkami jest dokumentem polityki administracyjnej gminy, sporządzanym na podstawie gminnej ewidencji zabytków, uzupełniającym w stosunku do innych aktów planowania gminnego; jest narzędziem zarządzania zasobami kultury w gminie w zakresie inicjowania, koordynowania i wspierania działań na rzecz poprawy stanu zabytków, ich rewaloryzacji i adaptacji do współczesnych potrzeb, a także ochrony i poprawy stanu lokalnego krajobrazu kulturowego oraz promowania lokalnego dziedzictwa kulturowego. Dokument jest adresowany do całej społeczności gminy i zakłada współdziałanie na rzecz środowiska kulturowego władz gminy z właścicielami zabytków, organizacjami społecznymi, parafialnymi i pozostałymi mieszkańcami. Wskazane w programie działania mają zapewnić poprawę atrakcyjności zabytków i zwiększenie ich dostępności dla mieszkańców oraz turystów, przez co mogą się przyczynić do rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, a poprzez podejmowaną edukację mają budować świadomość lokalnej wspólnoty kulturowej mieszkańców.

Gminny program opieki nad zabytkami jest opracowywany co 4 lata. Niniejszy program jest drugim tego rodzaju dokumentem sporządzonym dla Gminy Lipno – poprzedni to Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Lipno na lata 2019-2022. Co 2 lata Wójt Gminy sporządza sprawozdanie z realizacji programu, które przedstawia Radzie Gminy. Kolejno sporządzane programy opieki nad zabytkami powinny uwzględniać wnioski zawarte w sprawozdaniach, a także pojawiające się nowe uwarunkowania społeczne, gospodarcze i kulturowe.

Poniższy program został sporządzony w oparciu o wytyczne zawarte w „Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami, Poradniku Metodycznym –”, Warszawa 2008 r.¹

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Niniejszy „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla gminy Lipno na lata 2024-2027” opracowano w oparciu o przepisy ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1292). Zgodnie z art. 87 ust. 1 zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami, przy czym zgodnie z ust. 2 programy o których mowa w ust. 1 mają na celu w szczególności:

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;

¹ Kurier Konserwatorski nr 3, s. 14-36, 2009

- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

W Polsce obowiązują uregulowania prawne dotyczące ochrony i opieki nad zabytkami obligatoryjne dla państwa i każdego obywatela, określone w następujących aktach prawnych:

▪ **Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 1997 r. Nr 78 poz. 483 z p.zm.)**

- stanowi najważniejszy akt prawny w państwie, regulujący podstawowe zasady funkcjonowania państwa, a także prawa oraz obowiązki obywateli. W odniesieniu do dziedzictwa narodowego wskazuje:

art. 5. Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

art. 6.1. Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.

2. Rzeczpospolita Polska udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym.

art. 73. Każdemu zapewnia się wolność twórczości artystycznej, badań naukowych oraz ogłaszania ich wyników, wolność nauczania, a także wolność korzystania z dóbr kultury.

art. 86. Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.

▪ **Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1292)**

- jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.

W art. 3 zdefiniowano zabytek jako nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Zróżnicowano zabytki z podziałem na: nieruchome, ruchome i archeologiczne.

W art. 4 zdefiniowano ochronę zabytków polegającą na podejmowaniu przez organy administracji publicznej szeregu działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,

- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz kształtowaniu środowiska.

W art. 5 zdefiniowano opiekę nad zabytkami sprawowaną przez właścicieli i posiadaczy zabytków, obejmującą badania i dokumentowanie zabytku, prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, zabezpieczenia i utrzymanie zabytku w jak najlepszym stanie, korzystanie z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości, a także popularyzowanie i upowszechnianie wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

W ustawie zdefiniowano też inne określenia dotyczące zabytków, w tym: instytucję kultury wyspecjalizowaną w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie i prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne i archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku.

Ustawa określa obowiązki i możliwości gmin dotyczące zabytków, w tym:

- uwzględnianie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu strategii rozwoju gmin, planów ogólnych gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów odbudowy, decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji z zakresu lotniska użytku publicznego (art. 18 ust. 1),
- wymagania dotyczące strategii, analiz, planów i studiów, o których mowa w ust. 1, w zakresie uwzględniania krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, określania rozwiązań niezbędnych do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu i ustalania przeznaczenia i zasad zagospodarowania terenu uwzględniających opiekę nad zabytkami (art. 18 ust. 2),
- wymagania dotyczące ustaleń planu ogólnego gminy, miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowego planu odbudowy, decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, a także w odniesieniu do uchwały określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń w zakresie uwzględniania ochrony zabytków nieruchomych i ustalania stref ochrony konserwatorskiej (art. 19 ust. 1-3),
- wskazanie ewidencji zabytków jako podstawy do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy, (art. 21),
- prowadzenia przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy (art. 22 ust. 4),
- respektowania ustalonych wymogów w zakresie korzystania z zabytku, udostępniania zabytku w celu przeprowadzenia badań konserwatorskich i badań archeologicznych, prowadzenia różnych prac w obrębie zabytku wpisanego do rejestru zabytków na podstawie pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego jednostka organizacyjna posiada tytuł prawny wynikający z prawa własności,

użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego na zasadach i w trybie określonych przepisami odrębnymi (art. 71, 72),

- udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale (art. 81, 82),
- sporządzanie na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87) oraz opracowania gminnego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (art. 88 ust. 2).

Ustawa określa również szczegółowo nadzór konserwatorski - rolę wojewódzkiego konserwatora zabytków w zakresie prowadzenia rejestru zabytków, wydawania stosownych zezwoleń, uzgadniania lub opiniowania dokumentów planistycznych, dokumentacji projektowej, programów i innych opracowań dotyczących zabytków, przeprowadzania kontroli przestrzegania i stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także współpracy ze społecznymi opiekunami zabytków.

▪ **Przepisy wykonawcze do ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami**

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem – (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 56);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków – (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 81);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków – (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 2425);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz.U. z 2004 r. Nr 212, poz. 2153);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28.04.2017 roku w sprawie Listy Skarbów Dziedzictwa (Dz.U. z 2017 r. poz. 928);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10.01.2014 roku w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz.U. z 2014 r. poz. 110);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 09.02.2004 roku w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 r. Nr 30 poz. 259);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25.08.2004 roku w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r. Nr 212 poz. 2153);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18.04.2011 roku w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 r. Nr 89, poz. 510).

▪ **Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 609)**

– jest aktem prawnym określającym m.in. zakres działania i zadania gminy.

W art. 7.1 pkt 9 wskazano, iż zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy, przy czym zadania własne gminy obejmują m.in. sprawy kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

▪ **Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1130)**

– jest aktem prawnym określającym zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej.

W ustawie określono wymogi dotyczące dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym:

- konieczność uwzględnienia wymagań ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (art. 1 ust. 1 pkt 4),
- obowiązek określenia w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej (art. 15 ust. 2 pkt 4),
- obowiązek uzgadniania z wojewódzkim konserwatorem zabytków projektu uchwały rady gminy dotyczącej zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabarytów, standardów jakościowych oraz rodzajów materiałów budowlanych, z jakich mogą być wykonane (art. 37 b pkt 4),
- wskazanie, iż rekomendacje i wnioski dotyczące kształtowania i ochrony krajobrazów priorytetowych ustalonych w audycie krajobrazowym województwa nie mogą być sprzeczne z celami i sposobami ochrony obszarów i obiektów (parków kulturowych, parków narodowych, rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu, obiektów znajdujących się na listach Światowego Dziedzictwa UNESCO, obszarów Sieci Rezerwatów Biosfery UNESCO (MaB) lub obszarów i obiektów proponowanych do umieszczenia na tych listach), (art. 38a pkt 4),
- obowiązek uzgadniania lub opiniowania przez wojewódzkiego konserwatora zabytków projektów dokumentów planistycznych w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych formami ochrony zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków (art. 11 pkt 5c, art. 17 pkt 6b tiret 8, art. 38b ust. 2 pkt 2c, art. 41 ust. 1 pkt 6, art. 53 ust. 4 pkt 2)
- obowiązek określania w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego i decyzji o warunkach zabudowy warunków i szczegółowych zasad zagospodarowania terenu oraz jego zabudowy wynikające z ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 54 pkt 1b i art. 64 ust. 1),

▪ **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz.U. z 2015 r. poz. 774 z p.zm.)**

Ustawa wprowadziła zmiany w innych ustawach w zakresie ochrony krajobrazu (zmiany uwzględniono w omawianych ustawach).

▪ **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 725 z p.zm.)**

W ustawie zawarto zapisy dotyczące zabytków, w tym:

- informację, iż przepisy ustawy nie naruszają przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów

objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art. 2 ust. 2 pkt 3),

- wymagania odnośnie projektowania i budowania obiektu budowlanego zapewniając ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz objętych ochroną konserwatorską (art. 5 ust. 1 pkt 7),
- obowiązek uzyskania pozytywnej opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków w odniesieniu do wniosku o uzyskanie zgody na odstępstwo od przepisów techniczno-budowlanych w przypadku obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków lub do gminnej ewidencji zabytków oraz innych obiektów budowlanych usytuowanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską (art. 9 ust. 3 pkt 4),
- wskazanie, iż roboty budowlane wykonywane przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków wymagają decyzji o pozwoleniu na budowę, a na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymagają dokonania zgłoszenia, przy czym do wniosku o decyzję o pozwoleniu na budowę oraz zgłoszenia należy dołączyć pozwolenie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków wydane na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 29 ust. 7 pkt 1 i 2),
- obowiązek uzyskania pozwolenia na prowadzenie robót wydanego przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę na prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków (art. 39 ust. 1); pozostałe obowiązki w procedurze budowlanej dotyczące zabytków (art. 39 ust. 2, 3, 4).

▪ **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1145)**

W ustawie zawarto zapisy dotyczące zabytków, w tym:

- zaliczenie do celów publicznych opieki nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 6 pkt 5),
- warunek uzyskania pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na sprzedaż, zamianę, darowiznę lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek (art. 13 ust. 4),
- wymóg uzyskania pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podział nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków (art. 96 ust. 1a).

▪ **Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 278)**

W ustawie określono zasady rewitalizacji obszarów zdegradowanych, z uwzględnieniem zabytków, w tym:

- uzyskanie przez gminę opinii właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków – w zakresie form ochrony zabytków w przypadku, gdy jest to uzasadnione specyfiką obszaru rewitalizacji objętego projektem sporządzanego gminnego programu rewitalizacji (art. 17 ust. 2 pkt 4b tiret 2),
- wskazanie możliwości udzielenia przez gminę dotacji na prace konserwatorskie i restauratorskie w odniesieniu do nieruchomości niewpisanych do rejestru zabytków, zlokalizowanych w obszarze strefy gminnego programu rewitalizacji (art. 35 ust. 1 i 3).

▪ **Ustawa o z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1478)**

W ustawie określono cele, zasady i formy ochrony przyrody żywej i nieożywionej oraz krajobrazu z uwzględnieniem zabytków, w tym:

- krajobraz kulturowy w rozumieniu ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 5 pkt 2f),
- tereny zieleni zabytkowej (art. 5 pkt 21),
- wymóg zaopiniowania przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków projektu planu ochrony parku krajobrazowego (art. 19 ust. 6b), projektu uchwały dotyczącej obszaru chronionego krajobrazu (art. 23a ust. 4),
- wskazania kompetencji wojewódzkiego konserwatora zabytków w zakresie zezwalania na usunięcie drzewa lub krzewu w terenie nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków (art. 83a, 83f).

▪ **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 54 z p.zm.)**

Ustawa określa zasady ochrony środowiska oraz warunki korzystania z jego zasobów, z uwzględnieniem zrównoważonego rozwoju. Ustawa uwzględnia zabytki, w tym:

- wskazanie w zakresie ochrony powierzchni ziemi konieczności zachowania funkcji kulturowych, m.in. zbioru dziedzictwa archeologicznego (art. 101 pkt 2f),
- wymóg uwzględniania w przeglądach ekologicznych instalacji, która jest kwalifikowana jako przedsięwzięcie mogące zawsze znacząco oddziaływać na środowisko, istniejących w sąsiedztwie lub bezpośrednim zasięgu oddziaływania instalacji zabytków chronionych na podstawie przepisów o ochronie i opiece nad zabytkami (art. 238 pkt 1e),
- wskazanie finansowania ochrony środowiska i gospodarki wodnej działań związanych z utrzymaniem i zachowaniem parków oraz ogrodów, będących przedmiotem ochrony na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 400a pkt 26).

▪ **Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 82)**

Ustawa reguluje zasady ochrony gruntów rolnych i leśnych. W odniesieniu do zabytków wskazuje:

- nie uważa się za grunty rolne gruntów znajdujących się pod parkami i ogrodami wpisanymi do rejestru zabytków (art. 2 ust. 3),
- w stosunku do gruntów, na których znajdują się zabytki archeologiczne, wojewódzki konserwator zabytków może kreślić, w drodze decyzji, zakres i sposób eksploatacji tych gruntów (art. 34).

▪ **Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 70 z p.zm.)**

W ustawie określono preferencje dla zabytków, w tym:

- zwolnienie od podatku od nieruchomości gruntów i budynków wpisanych indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej (art. 7 ust. 1 pkt 6),
- zwolnienie od podatków od środków transportowych pojazdów zabytkowych, w rozumieniu przepisów o ruchu drogowym (art. 12 ust. 1 pkt 5).

▪ **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 87)**

W ustawie uwzględniono zapisy dotyczące zabytków, w tym:

- wskazanie, iż Państwo sprawuje mecenat nad działalnością opieki nad zabytkami i ochrony dziedzictwa narodowego w Rzeczypospolitej Polskiej i za granicą (art. 1 ust. 2),
- możliwość przyznawania stypendiów osobom zajmującym się upowszechnianiem kultury oraz opieką nad zabytkami przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, innych ministrów i kierowników urzędów centralnych w odniesieniu do podległych im ośrodków i instytucji kultury, a także jednostki samorządu terytorialnego (art. 7b ust. 1, 2, 2a, 3).
- **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1491)**

W ustawie wskazano, iż:

- do strefy zadań publicznych zalicza się zadania z zakresu kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego (art. 4 ust. 1 pkt 16).
- **Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 385)**

Ustawa określa zasady ochrony zabytków, znajdujących się w muzeach.

- **Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 2393)**

Ustawa określa zasady działania bibliotek z uwzględnieniem zasad ochrony zabytków w bibliotekach.

- **Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 164)**

Ustawa określa postępowanie z materiałami archiwalnymi i inną dokumentacją

- nadzór nad narodowym zasobem archiwalnym sprawuje minister właściwy do spraw kultury i dziedzictwa narodowego za pośrednictwem Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych (art. 4 ust. 1).

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

„Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Lipno” jest zgodny z celami strategicznymi polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami, określonymi w dokumentach:

4.1.1. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023–2026

- dokument przyjęto uchwałą Rady Ministrów Nr 242 z dnia 8 grudnia 2023 r. (M.P. z 2023 r. poz. 1470). Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026 ma na celu realizację przepisu art. 84 w związku z art. 86 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- Krajowy program jest głównym dokumentem strategicznym określającym cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także środki służące realizacji wyznaczonych celów. Głównym organem odpowiedzialnym za ochronę zabytków i opiekę nad nimi jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje Generalny Konserwator Zabytków,

- jako cel główny Programu wskazano „zwiększenie odporności zasobu zabytkowego w Polsce”, do realizacji którego wskazano trzy cele szczegółowe dotyczące:
 - weryfikacji wybranego zasobu zabytków i wzmocnienia narzędzi ochrony dziedzictwa o wyjątkowej wartości,
 - wzmocnienia potencjału organizacyjnego systemu ochrony zabytków,
 - roli zabytków w zrównoważonym rozwoju (edukacja i partycypacja),
- jako kierunki działań przyjęto zadania priorytetowe do realizacji do 2026 r., w tym:
 - podnoszenie wiedzy o wybranych grupach zasobu zabytkowego kraju,
 - ochrona i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości,
 - realizacja międzynarodowych zobowiązań,
 - cyfryzacja procesów administracyjnych,
 - wzmacnianie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków,
 - reforma finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
 - wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych,
 - edukacja - podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

4.1.2. Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)

- dokument został przyjęty Uchwałą Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. Strategia jest kluczowym dokumentem państwa polskiego w obszarze średnio- i długofalowej polityki gospodarczej, uwzględniającej m.in. dziedzictwo kulturowe:
 - wśród obszarów wpływających na osiągnięcie celów Strategii uwzględniono „Rozwój potencjału środowiska naturalnego na rzecz obywateli i przedsiębiorców” , gdzie wskazano zachowanie i rozwój dziedzictwa kulturowo-przyrodniczego,
 - wśród projektów strategicznych wymieniono: digitalizację i rozwój kultury cyfrowej – kontynuację procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów ponownego wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczenia najcenniejszych zasobów kultury,
 - zwrócono uwagę, iż wpływ na budowanie kapitału społecznego ma również udział w wydarzeniach i inicjatywach o charakterze kulturalnym, wzmacniającym poczucie wspólnoty i tożsamości, co może odbywać się za pośrednictwem bibliotek, domów kultury czy organizacji wydarzeń łączących w sobie wartości tradycyjne z patriotycznymi, cementujących środowiska lokalne, obejmujące budowanie tożsamości w oparciu o lokalne dziedzictwo,
 - wśród kierunków interwencji wskazano „wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej” poprzez inwestycje w kulturę, w ochronę dziedzictwa, rozwój i modernizację infrastruktury kultury oraz edukację kulturalną; przewidziano ochronę i promocję dziedzictwa narodowego – wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmacniania kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocję dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO),
 - wśród kierunków interwencji wskazano „zarządzanie zasobami dziedzictwa przyrodniczego”, w tym m.in. zarządzanie krajobrazami cennymi ze względu na wartości przyrodnicze czy dziedzictwo kulturowe, w tym sporządzenie audytów krajobrazowych, w których będą określone krajobrazy priorytetowe, czyli najcenniejsze dla społeczeństwa i zachowania dziedzictwa naturalnego i kulturowego Polski,

- Lista projektów strategicznych obejmuje m.in. projekty: „Kultura/Dziedzictwo/Wspólnota”.

4.1.3. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030

- dokument przyjęty Uchwałą Nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r; stanowi kontynuację i aktualizację Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020, jest jednym z instrumentów realizacji wymienionej powyżej Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR)

- w ramach diagnozy w zakresie objętym programowaniem strategicznym, w obszarze 2 „Kultura – tożsamość i postawy obywatelskie” zwrócono uwagę na zły stan zabytków oraz niewykorzystany potencjał szlaków kulturowych (tylko niespełna 1/3 obiektów zabytkowych figurujących w rejestrze nie wykazuje objawów zniszczenia, które uzasadniałyby konieczność ingerencji remontowych),
- wskazano, iż skuteczne zachowanie dziedzictwa wymaga intensyfikacji działań realizowanych przez państwo w tym obszarze, m.in. poprzez połączenie kompleksowej oferty kulturalnej związanej z dziedzictwem, z realizacją wspólnych przedsięwzięć z organizacjami pozarządowymi, podmiotami z sektora kultury i kreatywnego oraz innych gałęzi gospodarki, przy jednoczesnej integracji mieszkańców poszczególnych obszarów i wzmacniania kapitału społecznego na poziomie lokalnym i regionalnym, np. przez tworzenie szlaków kulturowych. Idea tworzenia takich szlaków jest również ściśle powiązana z rozwojem turystyki kulturowej, która generuje wzrost liczby zwiedzających miejsca i obiekty znajdujące się na różnego rodzaju listach, skupiających najbardziej wartościowe zabytki (np. zabytki uznane przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej za Pomniki Historii). Dziedzictwo kulturowe i historyczne, w tym zabytki architektury i budownictwa, muzea sztuki, biograficzne, etnograficzne, skanseny, ośrodki twórczości ludowej, obiekty historyczno-wojskowe czy zabytki techniczne, mogą być czynnikiem stymulującym rozwój gospodarczy regionów,
- jednym z przyjętych celów szczegółowych jest „Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich”, gdzie jako jedno z kluczowych zadań państwa wskazano dalsze inwestowanie w zachowanie obiektów zabytkowych oraz usprawnienie systemu ochrony zabytków, czemu ma służyć projekt strategiczny pn. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami (KPOZOZ); w ramach optymalizacji systemu ochrony dziedzictwa kulturowego przewidziano m.in. szkolenia dla JST w zakresie zarządzania dziedzictwem, z uwzględnieniem zagadnień z zakresu planowania przestrzennego; przewidziano też działania na rzecz budowania świadomości społecznej wartości dziedzictwa obejmujące kampanię społeczno-edukacyjną, tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, tworzenie warunków do sprawowania społecznej opieki nad zabytkami,
- wyróżniającym projektem strategicznym jest „Rozwój Turystyki Kulturowej” obejmujący działania dotyczące zabytków znajdujących się na szlakach kulturowych i uznanych za Pomniki Historii – przewidziano dofinansowania prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytkach znajdujących się w najgorszym stanie oraz dofinansowanie projektów wspierających proces upowszechniania i udostępniania dziedzictwa kulturowego oraz jego wartości, a także aktywizujących zaangażowanie społeczne w proces ochrony i opieki nad zabytkami,
- uwzględniono kontynuację projektu „Krajobraz mojego miasta” odnoszący się do problemu chaosu reklamowego w przestrzeni; projekt zakłada zwiększony nacisk na działania edukacyjne i promocyjne w zakresie kształtowania i ochrony estetyki przestrzeni publicznych,
- przewidziano projekt strategiczny pn. „Digitalizacja i Rozwój Kultury Cyfrowej” zasobów dziedzictwa kulturowego.

4.1.4. Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – „Ochrona zabytków”

Celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne. Dodatkowo w 2025 r. szczególnym celem będzie zabezpieczenie zabytków, uszkodzonych w wyniku powodzi, która przeszła przez województwa dolnośląskie, opolskie, lubuskie i śląskie we wrześniu 2024 r.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa

4.2.1. Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+

- przyjęta uchwałą nr XXVIII/399/20 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 21 grudnia 2020 r., jest najważniejszym dokumentem przygotowanym przez Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego wyznaczającym kierunki rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego w perspektywie do 2030 r.,
- nadrzędnym celem SRWK-P jest „Jakość życia typowa dla wysokorozwiniętych regionów europejskich”, który ma być realizowany przez cele główne, cele operacyjne, ustalone kierunki działań i projekty kluczowe,
- jednym z celów operacyjnych realizujących cel główny 2. Zdrowe, aktywne i zamożne społeczeństwo jest „Kultura, sztuka i dziedzictwo narodowe”, natomiast jednym z celów operacyjnych realizujących cel główny 4. Dostępna przestrzeń i czyste środowisko jest „Przestrzeń kulturowa”,
- wśród kierunków rozwoju wyróżnianych w ramach celów operacyjnych, zabytki są uwzględnione w następujących kierunkach:

- **11. Podniesienie jakości kształcenia i wychowania,**

1107. Rozwój edukacji regionalnej i lokalnej – Kierunek dotyczy wszelkiego rodzaju działań o charakterze edukacyjnym, promocyjnym lub organizacyjnym związanych z rozwojem edukacji regionalnej i lokalnej. Dotyczy organizacji dodatkowych zajęć, zamawiania materiałów edukacyjnych (zestandaryzowany program zajęć z zakresu edukacji regionalnej i lokalnej), zamawiania materiałów promocyjnych, organizacji konkursów, organizacji zajęć terenowych i wycieczek służących poznaniu dziedzictwa regionu. Dotyczy także wyposażenia mieszkańców regionu w wiedzę i nowoczesne materiały w zakresie edukacji regionalnej i lokalnej oraz rozwijania zainteresowań młodzieży literaturą, historią, geografią, zabytkami, przyrodą, tradycją i kulturą regionu. Działania realizowane w ramach kierunku mogą być łączone z działaniami w ramach kierunku „2106. Kształtowanie świadomości, postaw i zachowań ekologicznych wśród mieszkańców”.

Wyjątek:

Działania z zakresu edukacji regionalnej i lokalnej, niewchodzące w zakres działalności placówek oświatowych i adresowane przede wszystkim do mieszkańców dorosłych, są przedmiotem celu operacyjnego „24. Kultura, sztuka i dziedzictwo narodowe”;

- **24. Kultura, sztuka i dziedzictwo narodowe**

2401. Kształtowanie tożsamości regionalnej mieszkańców województwa - Kierunek dotyczy ogółu działań mających na celu kształtowanie i wzmacnianie poczucia przynależności do społeczności i zamieszkiwania na terytorium województwa kujawsko-pomorskiego;

2402. Kultywowanie tożsamości lokalnej mieszkańców województwa - Kierunek dotyczy ogółu działań mających na celu kształtowanie i wzmacnianie poczucia przynależności do lokalnych społeczności, związanych z charakterystycznym dla danego miejsca dziedzictwem świadczącym o odrębności przejawiającym się w zwyczajach, obrzędowości, strojach, innych wyznacznikach lokalności;

- **43. Przestrzeń kulturowa**

4301. Ochrona, zachowanie, odnowa, wzmacnianie i promocja dziedzictwa - Kierunek ma charakter ogólny i dotyczy wszystkich działań mających na celu ochronę, zachowanie, wzmacnianie potencjału oraz promocję dziedzictwa kulturowego województwa. Do tego kierunku zaliczają się także działania ratownicze wobec obiektów i obszarów będących częścią środowiska kulturowego województwa, zachowanie tradycyjnej kultury wiejskiej, ochrona, zachowanie, konserwacja i szeroko rozumiana poprawa dobrostanu historycznych budowli zabytkowych, obiektów architektury, budownictwa czy zespołów urbanistycznych, dziedzictwa ginących zawodów, wsparcie powstających drobnych kolekcji, tworzenia nowych oraz rozwoju istniejących zbiorów muzealnych i skansenów, będących częścią środowiska kulturowego województwa. Kierunek obejmuje także obiekty sakralne (w tym elementy ich wyposażenia). Kierunek dotyczy także działań towarzyszących ochronie dziedzictwa kultury w ramach miejsc/obiektów objętych rozporządzeniem Prezydenta RP – Pomniki Historii oraz wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO;

4302. Adaptacja obiektów dziedzictwa kulturowego dla celów publicznych i komercyjnych - Kierunek dotyczy wykorzystania obiektów dziedzictwa kulturowego dla celów np. prowadzenia instytucji kultury, edukacji, działalności noclegowych, gastronomicznych, handlu, innego rodzaju usług publicznych lub komercyjnych. Obejmuje działania mające na celu ich adaptację do nowych funkcji przy zachowaniu obostrzeń konserwatorskich. Głównym celem działań jest ochrona obiektów istotnych dla dziedzictwa kultury poprzez nadanie im możliwości pełnienia funkcji publicznych lub komercyjnych, wskutek czego niezbędne będzie utrzymywanie ich we właściwym stanie technicznym, pod nadzorem służb konserwatorskich;

- **48. Potencjały endogeniczne**

4802. Wykorzystanie lokalnych walorów przyrodniczych i kulturowych dla rozwoju działalności gospodarczych o charakterze turystycznym - Kierunek dotyczy działań związanych z realizacją zagospodarowania i prowadzeniem działalności gospodarczej adresowanej do osób przybywających z uwagi na obecność walorów przyrodniczych, walorów dziedzictwa kultury lub jakichkolwiek innych specyficznych walorów niepowiązanych ze środowiskiem przyrodniczym lub kulturowym, które generują ruch przyjazdowy, jak np. przemysły kreatywne w tym turystyka kreatywna. W szczególności dotyczy to tworzenia nowych i rozwoju istniejących, ukierunkowanych na obsługę ruchu turystycznego: działalności noclegowych, działalności gastronomicznych, działalności transportowych, wypożyczalni sprzętu, innego rodzaju placówek usługowych i handlowych.

Wyjątek:

W zależności od warunków szczegółowych powyższe działalności mogą być realizowane w ramach kierunku „Wyznaczanie i urządzanie nowych oraz rozwój istniejących przestrzeni rozwoju gospodarczego”. Kierunek obejmuje także udostępnianie nowych obiektów, miejsc oraz wydarzeń prezentujących specyfikę danego obszaru, a także wsparcia lokalnych inicjatyw w obszarze dziedzictwa kulturowego, w powiązaniu z aktywizacją społeczną

i podnoszeniem atrakcyjności turystycznej – kreowanie produktu lokalnego turystyki kulturowej i wiejskiej;

- w Strategii zwrócono uwagę, iż obecność walorów przyrodniczych i kulturowych, które stanowią predyspozycje dla rozwoju działalności turystycznych (ważnym elementem budującym potencjał endogeniczny na bazie walorów kulturowych, jest dobrostan zabytków, dziedzictwa kulturowego czy szerzej pejzażu kulturowego), są one często wizytówką miejscowości, elementem tożsamości kulturowej, a zarazem generatorem popularności i dochodów z turystyki;
- wśród ustalonych w Strategii projektów kluczowych, stanowiących przedsięwzięcia które zostały uznane za niezbędne dla realizacji idei przyspieszenia rozwoju, a odnoszące się do zabytków, wymieniono zadania Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego:
 - **Projekt nr 215 – „Kultura w zasięgu 3.0”** – celem projektu jest uzyskanie cyfrowej przestrzeni kulturalnej zapewniającej mieszkańcom i turystom dostęp do zdigitalizowanych zbiorów dziedzictwa regionalnego oraz cyfrowy kanał komunikacji między instytucjami kultury a odbiorcami oferty kulturalnej. Przewidziane są: kontynuacja digitalizacji regionalnego zasobu kulturalnego, dostosowanie infrastruktury regionalnych instytucji kultury dla usprawnienia cyfrowego kontaktu z odbiorcą oraz inwestycje w specjalistyczne teleinformatyczne systemy odpowiadające działalności różnych profili jednostek kultury;
 - **Projekt nr 414 – „Artefakty przeszłości symbolem tożsamości regionalnej”** - projekt zakłada wyeksponowanie lokalnych i regionalnych wyróżników kulturowych (założenia rezydencjalne odgrywające w przeszłości ważną rolę w kreowaniu patriotyzmu i postępu), rewitalizację i zagospodarowanie, a także odbudowę miejsc, obiektów zabytkowych i pozostałości specyficzne dla regionu dziedzictwa kulturowego;
 - **Projekt nr 415 – Wsparcie opieki nad zabytkami województwa kujawsko-pomorskiego** - wsparcie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych prowadzonych przy obiektach zabytkowych położonych na terenie województwa kujawsko-pomorskiego. Projekt ma bezpośrednie przełożenia na zagadnienia rozwoju społecznego poprzez zachowanie, odnowę, przywracanie, eksponowanie przestrzeni i obiektów istotnych dla kształtowania tożsamości narodowej, regionalnej i lokalnej.

4.2.2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego [PZPWK-P] został przyjęty Uchwałą nr XI/135/03 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z 24 kwietnia 2003 r.

W Planie uwzględniono dziedzictwo kulturowe, uznając za najważniejsze Stare Miasto w Toruniu wpisane na listę Światowego Dziedzictwa Kultury UNESCO, zabytkowe zespoły staromiejskie (m.in. Chełmna), liczne obiekty zabytkowe architektury romańskiej i gotyckiej, obiekty archeologiczne, w tym rezerwat archeologiczny kultury łużyckiej w Biskupinie. Wskazano, iż istniejące zasoby przyrodnicze i kulturowe przyczyniają się do dużej atrakcyjności turystycznej województwa, jednak nie są w pełni wykorzystane - udział województwa (w okresie sporządzania Planu) w krajowym ruchu turystycznym, pod względem liczby miejsc noclegowych w obiektach turystycznych plasował województwo dopiero na 9 miejscu w kraju.

Przyjęto jako główny cel zagospodarowania przestrzennego województwa „Zbudowanie struktur funkcjonalno-przestrzennych podnoszących konkurencyjność regionu i jakość życia mieszkańców”, realizowany następnie poprzez cele szczegółowe, w tym cel 1 uwzględniający zabytki: „Zwiększenie atrakcyjności regionu w wymiarze europejskim jako pochodnej jego walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego, wysokich standardów życia mieszkańców, wysoce sprawnych systemów infrastruktury technicznej, dogodnych powiązań ze światem zewnętrznym”.

Dla realizacji ustalonych celów określono zasady zagospodarowania przestrzennego, w tym dla zachowania dziedzictwa kulturowego:

- zachowanie dziedzictwa kulturowego w stanie umożliwiającym jego przetrwanie dla przyszłych pokoleń,
- harmonijne kształtowanie krajobrazu kulturowego,
- dbałość o integralność zabytkowych struktur urbanistycznych i ruralistycznych.

W kierunkach rozwoju sieci osadniczej województwa przewidziano ochronę dziedzictwa kulturowego jednostek osadniczych województwa do realizowania poprzez takie działania jak:

- rewaloryzację zabytkowych układów urbanistycznych o dużym znaczeniu kulturowym i historycznym,
- ochronę zasobów kulturowych miast poprzez eliminację ruchu samochodowego z ich zabytkowych centrów: Brześcia Kujawskiego, Bydgoszczy, Chełmna, Golubia-Dobrzynia, Grudziądza, Koronowa, Kruszwicy, Łabiszyna, Mogilna, Pakości, Rypina, Strzelna, Torunia, Wąbrzeźna i Włocławka,
- konserwację oraz szerokie turystyczne wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego ruin zamków.

Określono też kierunki ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego i kulturowego regionu w zakresie jego ochrony i zachowania w jak najlepszym stanie dla przyszłych pokoleń, poprawy jakości życia mieszkańców i zwiększenie atrakcyjności turystycznej województwa, m.in. poprzez:

- konserwację zabytkowych obiektów sakralnych oraz zespołów dworsko-parkowych,
- rewaloryzację historycznych układów urbanistycznych (60 miast i miejscowości).

Obecnie sporządzany jest nowy plan zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego.

4.2.3. Program Opieki nad Zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2021-2024

- przyjęty uchwałą Nr XXXI/451/21 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 26 kwietnia 2021 r.

W dokumencie wskazano, iż Program jest dokumentem uzupełniającym w systemie planowania i ma na celu:

- 1) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej
- 2) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania
- 3) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego
- 4) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami
- 5) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków

- 6) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Wskazano dwa cele główne i przypisane im cele operacyjne, dla których określono kierunki działań.

Cel Główny: Zdrowe, aktywne i zamożne społeczeństwo

1. Cel operacyjny: Kultura, sztuka i dziedzictwo narodowe
 - 1.1. Kierunek działań: Popularyzacja wiedzy o znaczeniu i konieczności ochrony
 - 1.2. Kierunek działań: Edukacja
 - 1.3. Kierunek działań: Promocja
 - 1.4. Kierunek działań: Dokumentacja i popularyzacja

Cel główny: Dostępna przestrzeń i czyste środowisko

2. Cel operacyjny: Przestrzeń kulturowa
 - 2.1. Kierunek działań: Ochrona
 - 2.2. Kierunek działań: Prace konserwatorskie i restauratorskie
 - 2.3. Kierunek działań: Dokumentacja i badania

Dla poszczególnych kierunków działań podano działania przykładowe:

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO NA LATA 2021-2024	
Cel główny: Zdrowe, aktywne i zamożne społeczeństwo	
1. Cel operacyjny: Kultura, sztuka i dziedzictwo narodowe	
Kierunki działań	Przykładowe działania:
1.1. Popularyzacja wiedzy o znaczeniu i konieczności ochrony	- wspieranie organizacji konkursów dla dzieci i młodzieży z zakresu ochrony dóbr kultury; - wspieranie działań w oparciu o istniejące mechanizmy (m.in. stypendia, granty, otwarte konkursy ofert w ramach pożytku publicznego), popularyzatorskich, edukacyjnych i naukowych, związanych z opieką i ochroną dziedzictwa kulturowego; - wspieranie działań podnoszących świadomość społeczną w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym organizowanych w ramach wojewódzkich obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa; - wspieranie działań służących propagowaniu dziedzictwa kulturowego regionu poprzez środki przekazu elektronicznego i środki masowego przekazu.
1.2 Edukacja	- kontynuowanie działań zapoczątkowanych w latach poprzednich, związanych z konkursami wiedzy o regionie i zabytkach regionu;

	- generowanie współpracy różnych podmiotów do tworzenia interdyscyplinarnego zaplecza działań edukacyjnych; - wsparcie przy organizacji prelekcji, spotkań, publikacji związanych z ukazaniem możliwości rozwoju małego biznesu, wraz z rozwojem infrastruktury, w powiązaniu z obszarami o walorach kulturowych – miejsca noclegowe, mała gastronomia, wypożyczalnie sprzętu turystycznego, usługi przewodników itp.; - upowszechnianie informacji na temat dostępnych stypendiów, grantów i innych form wsparcia związanych z opieką, ochroną, edukacją i popularyzacją dziedzictwa kulturowego regionu; - wspomaganie organizacji szkoleń i wykładów związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego; - nagradzanie działań przyczyniających się do zachowania bądź przywracania historycznych wartości zasobów dziedzictwa kulturowego województwa; - wspieranie działań edukacyjnych w zakresie znaczenia, wartości i ochrony niematerialnego dziedzictwa kultury województwa; - wspomaganie działań w obszarze digitalizacji najcenniejszych zasobów folkloru słownego i ich udostępniania; - wspieranie konkursów związanych z kulturą niematerialną regionu.
1.3. Promocja	- kontynuacja działań Samorządu Województwa w zakresie imprez i wydarzeń promujących dziedzictwo kulturowe regionu; - wspomaganie przedsięwzięć promujących najcenniejsze dla województwa obiekty o wartościach kulturowych, istniejące szlaki kulturowe czy markowe produkty turystyczne związane z dziedzictwem kulturowym; - współpraca przy tworzeniu publikacji promujących dziedzictwo kulturowe województwa; - wspieranie mechanizmów umożliwiających działania związane z promocją lokalnego dziedzictwa kulturowego poprzez wydarzenia i imprezy kulturalne, formy widowiskowe i rekonstrukcyjne; - popularyzacja obiektów o statusie pomnika historii; - popularyzacja powołanych parków kulturowych; - wręczanie Medali Hereditas Saeculorum oraz rozstrzygnięcie konkursu Musejon - Kujawsko-Pomorskie Muzealne Wydarzenie Roku.

Cel główny: Dostępna przestrzeń i czyste środowisko	
2. Cel operacyjny: Przestrzeń kulturowa	
Kierunki działań	Przykładowe działania
2.1. Ochrona ustawowa	- wspieranie działań samorządów lokalnych zmierzających do nadania kolejnym obiektom statusu pomnika historii; - wspieranie prac zmierzających do powoływania nowych parków kulturowych; - wspieranie inicjatyw zmierzających do wprowadzania zabytków ruchomych na Listę Skarbów Dziedzictwa; - wspieranie działań zmierzających do poszerzania listy obiektów, wpisanych do rejestru zabytków; - propagowanie i wspieranie prac przy aktualizacji i uzupełnianiu wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków.
2.2. Prace konserwatorskie i restauratorskie	- kontynuacja współfinansowania prac konserwatorsko-restauratorskich i ratunkowych przy obiektach nieruchomych i ruchomych wpisanych do rejestru zabytków oraz doskonalenie zasad przyznawania dotacji; - kontynuacja rozpoczętych prac remontowych, konserwatorskich i adaptacyjnych obiektów zabytkowych będących własnością Samorządu Województwa; - kontynuacja wsparcia nowych inicjatyw zmierzających do ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego oraz rozwój infrastruktury obiektów istniejących; - wspomaganie działań konserwatorsko-restauracyjnych przy zabytkowych układach urbanistycznych i ruralistycznych.
2.3. Dokumentacja i badania	- współfinansowanie prac badawczych i dokumentacyjnych obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków jako integralnej części procesów konserwatorskich, z uwzględnieniem faktu, iż działania na poziomie dokumentacyjnym poprzedzają proces prac konserwatorskich i budowlanych, stanowiąc niejednokrotnie poważne obciążenie finansowe dla beneficjenta. W przypadku badań archeologicznych dokumentacja stanowi jedyną formę ochrony stanowisk, które po eksploracji przestają istnieć fizycznie.

4.2.4. Audyt krajobrazowy województwa kujawsko-pomorskiego

Audyt krajobrazowy jest jednym z narzędzi ochrony krajobrazu, jest dokumentem waloryzacyjno-ocennym- identyfikującym, charakteryzującym i waloryzującym obszar województwa oraz wskazującym sposoby kształtowania i ochrony krajobrazu (w tym kulturowego). Nie jest aktem prawa miejscowego, ale wiąże organy administracji publicznej przy sporządzaniu i uchwalaniu innych aktów, w tym aktów prawa miejscowego.

Audyt krajobrazowy dla województwa kujawsko-pomorskiego został przyjęty przez Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego, a następnie Uchwałą Nr LXI/851/23 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 25 września 2023 r. w sprawie audytu krajobrazowego dla województwa kujawsko-pomorskiego.

Wyniki audytu krajobrazowego w postaci rekomendacji i wniosków oraz krajobrazów priorytetowych winny być uwzględniane w gminnych dokumentach planistycznych: planie ogólnym i planie miejscowym.

4.3. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie powiatu

Powiat lipnowski nie posiada aktualnej strategii rozwoju. Dotychczas nie opracowano programu opieki nad zabytkami powiatu lipnowskiego.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

5.1.1. Strategia Rozwoju Gminy Lipno

Strategia Rozwoju Gminy Lipno na lata 2022-2030 stanowi kolejną edycję strategii dla gminy Lipno.

W Strategii Rozwoju Gminy Lipno na lata 2022-2030 uwzględniono zabytki występujące na terenie gminy, przede wszystkim zabytkowy park w Radomicach, kościół w Ostrowitem oraz zespół dworsko-parkowy w Jastrzębiu.

Wśród dokumentów, których opracowanie uznano za konieczne dla sprawnej realizacji Strategii wymieniono „Program opieki nad zabytkami”. Wskazano także program Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Ochrona zabytków” jako mający na celu dofinansowanie zadań z zakresu kultury, skierowany m.in. do osób fizycznych, które mogą również składać wniosek o wsparcie.

5.1.2. Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Gmin Dobrzyńskich Region Południe na lata 2023-2027 obejmująca obszar 10 gmin, w tym: 9 gmin położonych w powiecie lipnowskim – gminy: Bobrowniki, Chrostkowo, Dobrzyń nad Wisłą, Kikół, Lipno miasto, Lipno gmina wiejska, Skępe, Wielgie, Tłuchowo oraz gminę Czernikowo położoną w powiecie toruńskim.

W dokumencie uwzględniono dziedzictwo kulturowe/zabytki obszaru objętego LSR, w tym w gminie Lipno:

- kościół drewniany z XVIII w. w Brzeźnie,
- kościół murowany pw. MB Częstochowskiej w Brzeźnie
- kościół drewniany pw. św. Mateusza z XVIII w. w Ostrowitem
- kościół murowany z XVIII w. w Karnkowie
- kaplice w Maszewie, Baranach i Radomicach
- chałupy chłopskie w Jankowie, Karnkowie, Rumunkach Głodowie i Trzebiegoszczy
- zespół dworsko-parkowy w Jastrzębiu

W analizie SWOT wskazano dziedzictwo kulturowe: dwory i pałace, zabudowę folwarczną, tradycyjną zabudowę dobrzyńską, wśród słabych stron wymieniono zły stan obiektów zabytkowych, jako jedną z szans wymieniono rosnące zapotrzebowanie na usługi turystyczne w regionach atrakcyjnych przyrodniczo, historycznie i kulturowo. Jako obszar problemowy wskazano też nieadekwatną do posiadanych walorów naturalnych i kulturowych, atrakcyjność turystyczną i rekreacyjną regionu.

W odniesieniu do przyjętego **celu I: Wzrost atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej obszaru LGD** zwrócono uwagę na problem zanikania charakterystycznych dla regionu elementów tradycji, kultury i zasobów oraz stopniową asymilację lokalnej kultury z kulturą uniwersalną.

5.1.3. Gminny Program Rewitalizacji pn. Program Rewitalizacji dla gminy Lipno na lata 2016-2023

W Programie wyodrębniono obszary zdegradowane – Brzeźno, Chlebowo, Chodorążek, Kłokock, Ostrowite i Ośmiałowo oraz ustalono obszary rewitalizacji - sołectwa Brzeźno i Ostrowite.

Przyjęty cel: Zwiększenie partycypacji w życiu społecznym dla społeczności w rejonach o wysokim uzależnieniu od świadczeń pomocy społecznej, w tym:

- cel główny I – Wzrost aktywności społecznej mieszkańców z poprawą dostępu do usług publicznych oraz
- cel II – Wzrost aktywności gospodarczej mieszkańców,

a także ustalone projekty/przedsięwzięcia rewitalizacyjne, nie odnoszą się do obiektów zabytkowych na terenie gminy Lipno.

5.1.4. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Lipno

Aktualnie Gmina Lipno posiada Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Lipno z 2002/2003 r.

Studium nie jest aktem prawa miejscowego, natomiast określa politykę przestrzenną gminy, w tym lokalne zasady zagospodarowania przestrzennego, które są wiążące przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (art. 9 ust. 4 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym)

W studium określono kierunki i zasady ochrony zasobów i walorów dziedzictwa kulturowego, w tym:

- 1) Zachowanie granic oraz ustaleń dla niżej wymienionych stref konserwatorskich na terenie gminy Lipno:
 - Granice strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej „A” zespołu dworsko –parkowego w Karnkowie . W strefie tej znajduje się: dwór z oficynami I i II ,gorzelnią , spichlerzem i tzw. dworkiem oraz kotłownia;
 - Strefa ochrony ekspozycji „K” obejmuje teren wokół zespołu, na którym zlokalizowane są budynki funkcjonalnie z sobą związane tj. układ zabudowań;
 - Granica strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej „A” –zespołu parkowo- dworskiego w Jastrzębiu. W tej strefie znajduje się dwór, park dworski, stajnia;
 - Strefa ochrony ekspozycji „K” obejmuje obszar wokół terenu zespołu, na którym zlokalizowane są budynki funkcjonalnie z sobą związane tj. układ zabudowań;
 - Granica strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej „A” – zespołu pałacowo- parkowego Wierzbick. W tej strefie znajduje się pałac, park pałacowy i czworak drewniany;
 - Strefa ochrony ekspozycji „K” obejmuje obszar wokół terenu zespołu, na którym zlokalizowane są budynki funkcjonalnie z sobą związane tj. układ zabudowań;
 - Granica strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej „A” – zespołu dworsko--parkowego w Głodowie. W tej strefie znajduje się dwór, park dworski, budynki folwarczne;
 - Strefa ochrony ekspozycji „K” obejmuje teren wokół zespołu, na którym zlokalizowane są budynki funkcjonalnie związane z folwarkiem tj. układ zabudowy dawnych czworaków;
 - Granica strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej „A” – parku dworskiego w Złotopolu. W tej strefie znajduje się park dworski;

- Strefa ochrony ekspozycji „K” obejmuje obszar teren wokół zespołu parkowego;
- Granica strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej „A” – kościoła parafialnego rzymskokatolickiego pw. MB Częstochowskiej w Brzeźnie;
- Strefa ochrony ekspozycji „ K” obejmuje obszar wokół kościoła, na którym zlokalizowany jest kościół i cmentarz przykościelny;
- Granica strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej „A” – kościoła parafialnego rzymskokatolickiego pw. św. Jadwigi w Karnkowie;
- Strefa ochrony ekspozycji „K” obejmuje obszar wokół kościoła, który jest ogrodzony murem, za którym zlokalizowany jest kościół i cmentarz przykościelny.

Na obszarach objętych strefą ścisłej ochrony konserwatorskiej wszelkie prace remontowe, modernizacyjne i adaptacyjne należy uzgadniać z Konserwatorem Zabytków. Na obszarach objętych strefą ochrony ekspozycji „K’ obowiązuje zakaz wznoszenia obiektów kubaturowych i przesłon zieleni wysokiej na osiach widokowych.

- 2) Ochronę kompozycji przestrzennej jedynych zachowanych na terenie gminy historycznych układów przestrzennych wsi: Brzeźno, Karnkowo, Radomice, Kolankowo, Ostrowite Lipnowskie i Głodowo – działania ochronne powinny obejmować dbałość o przetwarzanie zachowanych domów oraz zagród, przestrzeganie, aby nowa zabudowa skalą kubatury i kompozycją bryły harmonijnie wkomponowywana była w istniejący historyczny układ przestrzenny, jak również zachowaną historyczną zabudowę; wszelkie działania konserwatorskie, jak również remontowe oraz nowe inwestycje budowlane na terenie wspomnianych wsi powinny być uzgadniane z Konserwatorem Zabytków na etapie projektowania. W przypadku wspomnianych ośrodków osadniczych ochronie powinna podlegać panorama wsi.
- 3) Ochronie powinny podlegać także zachowane nieliczne założenia rezydencjonalne (zespoły dworsko-parkowe) – w sposób szczególny w Karnkowie, Wąkolu, Brzeźnie i Jastrzębiu, ale także w Wierzbicku i Głodowie – wszelkie prace konserwatorskie przy obiektach oraz prace rewitalizacyjne przy założeniach parkowych powinny być uzgadniane z Konserwatorem Zabytków; wszelkie prace przy obiektach winny być wykonywane ze szczególną dbałością o zachowanie formy kompozycyjnej bryły, dyspozycji przestrzennej wnętrza oraz detalu architektonicznego.
- 4) W przypadku adaptacji obiektów techniki, jak również obiektów mieszkalnych o wartościach zabytkowych lub historycznych wszelkie prace należy poprzedzać uzgodnieniem z Konserwatorem Zabytków.
- 5) W obrębie stanowisk archeologicznych wszelka działalność inwestycyjna musi być poprzedzona zezwoleniem Konserwatora Zabytków, a prace powinny być prowadzone pod inwestorskim nadzorem archeologicznym; w razie stwierdzenia relikwów kultury materialnej teren winien być udostępniony do inwestorskich badań archeologicznych.
- 6) Na terenie gminy obowiązuje bezwzględna ochrona obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz ochrona obiektów planowanych do wpisu i uznanych za dobra kultury, znajdujących się w ewidencji Służb Ochrony Zabytków.

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Zarys historii Gminy Lipno

Historia Gminy Lipno jest bezpośrednio powiązana z historią ziemi dobrzyńskiej oraz historią Lipna - początkowo osady (X-XI w.), a od 1349 r. miasta. Lokacja Lipna na prawie chełmińskim była początkiem rozwoju nie tylko miasta, ale i otaczających go terenów. Tereny te od XI w. podlegały kolejno najazdom plemion pruskich, Krzyżaków, Litwinów, ponownie Krzyżaków, aż do powrotu ziemi dobrzyńskiej

do Królestwa Polskiego w 1343 r. Do rozwoju Lipna przyczyniła się lokalizacja przy traktach wiodących do Rypina, Kikoła i Bobrownik oraz Torunia i Poznania. Duże znaczenie miało także ustanowienie w Lipnie w 1371 r. stolicy powiatu lipnowskiego. Kolejne burzliwe lata to ponowna okupacja ziem przez Krzyżaków w latach 1392-1404 i 1454-1466. Pod koniec XV w. w Lipnie zbierały się sejmiki ziemskie ziemi dobrzyńskiej. W 1563 r. ulokowano w mieście szlachecki sąd nadzwyczajny, rozwijała się też produkcja rzemieślnicza. W strukturze posiadania na ziemi dobrzyńskiej przeważały wówczas małe gospodarstwa szlacheckie.

Kolejne zniszczenia miasta i okolicy, a także znaczne wyludnienie spowodowały wojny szwedzkie w latach 1628-1629 i wielokrotne przemarsze wojsk szwedzkich i polskich w latach 1655-1660.

W XVIII w. ziemia dobrzyńska została włączona do województwa brzesko-kujawskiego, a później do województwa inowrocławskiego.

Istotne zmiany w regionie spowodowały rozbiory – po drugim rozbiorze Polski, pod koniec XVIII w. ziemia dobrzyńska znalazła się pod panowaniem pruskim w granicach Prus Południowych w obszarze przyporządkowanym departamentowi w Piotrkowie Trybunalskim. Początek rządów pruskich wiązał się z ożywieniem gospodarczym, w Lipnie zaczęli się osiedlać pochodzący z Niemiec rzemieślnicy. Wpłynęło to na rozwój miasta i wzrost liczby jego mieszkańców.

W latach 1807-1815 Lipno i okolice były włączone do Księstwa Warszawskiego. W tym okresie powołane gminy obejmowały po co najmniej 10 dymów, przy czym w okolicach Lipna gminy były rozlokowane według położenia majątków ziemskich. Powstałe wówczas gminy funkcjonowały również po 1815 r., gdy ziemie te znalazły się w obrębie Królestwa Polskiego w zaborze rosyjskim. Duże spustoszenia okolicy i duże straty w ludziach wiązały się z udziałem mieszkańców w powstaniach listopadowym i styczniowym.

Mimo to miasto Lipno utrzymało funkcję stolicy powiatu i rozwijało się jako ważny ośrodek produkcyjny, handlowy i usługowy, przede wszystkim w obrębie Nowego Miasta wyodrębnionego w 1843 r. obok Starego Miasta. W 2 poł. XIX w. powstawały też w mieście szkoła powszechna i progimnazjum, teatr, szpital, wybudowano kościół ewangelicki, działalność podjęły Towarzystwo Straży Ogniowej Ochotniczej Miasta Lipno, Towarzystwo Dobroczynności, Towarzystwo Rolnicze Ziemi Dobrzyńskiej, a także Towarzystwo Opieki nad Zabytkami Przeszłości. W 1859 r. ustanowiono większe gminy, obejmujące po kilka – kilkanaście wsi.

Po wybuchu powstania styczniowego w 1863 r. władze carskie dla odciążenia chłopów od walki w powstaniu w 1864 r. podjęły uwłaszczanie ziemi dworskiej na rzecz uprawiających ją chłopów i wprowadziły ustrój samorządu gminnego, w którym każda gmina składała się z uwłaszczonych wiosek, kolonii, folwarków i dworów.

Od 1867 r. tereny na północ od miasta Lipno obejmowała gmina Jastrzębie z siedzibą w mieście Lipno, natomiast tereny na południe od miasta Lipno obejmowała gmina Kłokock z siedzibą we wsi Radomice. Część obecnej Gminy Lipno znajdowała się wówczas w gminie Bobrowniki (Komorowo, Ośmiałowo, Maliszewo), część w gminie Szpetal (Łochocin, Wichowo, Popowo, Zbytkowo), gminie Czarne (Głodowo, Huta Głódowska) oraz w gminie Narutowo (Chodorążek, Wierzbick). Gminy te były przynależne do powiatu lipnowskiego w guberni płockiej do 1915 r., gdy w wyniku wybuchu I wojny światowej powiat lipnowski znalazł się w Generał Gubernatorstwie Warszawskim.

Po I wojnie światowej w 1918 r. Lipno i okolice znalazły się w niepodległej Polsce, najpierw w latach 1918-1938 w województwie warszawskim, następnie w latach 1938-1939 w województwie pomorskim. W okresie międzywojennym wprowadzono podział gmin na gromady.

W 1918 r. wybudowano linię kolejową wąskotorową łączącą miasto Lipno z Płockiem i Lubiczem, natomiast pierwsze połączenie kolejowe Lipno uzyskało z Toruniem dopiero w 1937 r.

W okresie międzywojennym Lipno było ośrodkiem życia społecznego i kulturalnego. W gminie Jastrzębie wybudowano wówczas 5-klasową szkołę w Karnkowie i 2-klasową szkołę w Jankowie. Natomiast gmina Kłokock posiadała 3-klasową szkołę rolniczą w Radomicach.

Po II wojnie światowej tereny gminy Lipno znajdowały się w obrębie województwa bydgoskiego, a od 1950 r. w obrębie województwa pomorskiego. W 1950 r. wprowadzono też zmiany w administracji gminnej – powołano rady narodowe, jednocześnie utrzymano podział gmin na gromady.

Obie gminy Jastrzębie i Kłokock istniały do 1954 r., gdy na podstawie reformy wprowadzono w miejsce gmin gromady, które następnie zlikwidowano z przywróceniem gmin od 1 stycznia 1973 r., w tym gminę Lipno z siedzibą w mieście Lipno. Granice gminy Lipno były zmieniane w 1975 r. i w 1988 r.

W latach 1975-1998 gmina Lipno znajdowała się w województwie wrocławskim, a od 1999 r. w województwie kujawsko-pomorskim.

Gmina Lipno podzielona jest na 36 sołectw: Barany, Białowieżyn, Biskupin, Brzeźno, Chlebowo, Chodorążek, Głodowo, Grabiny, Huta Głódowska, Ignackowo, Jankowo, Jastrzębie, Karnkowo, Karnkowskie Rumunki, Kłokock, Kolankowo, Komorowo, Krzyżówki, Lipno I, Lipno II, Łochocin, Maliszewo, Okrąg, Ostrowite, Ostrowitko, Ośmiałowo, Piątki, Popowo, Radomice, Rumunki Głódowskie, Tomaszewo, Trzebiegoszcz, Wichowo, Wierzbick, Zbytkowo, Złotopole.

5.2.2. Krajobraz kulturowy

Krajobraz kulturowy został zdefiniowany w art. 3 ust. 14 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jako postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka. Krajobraz kulturowy w ustawie zaliczony jest do zabytków nieruchomych (art. 6).

Rozwój osadnictwa na terenie gminy Lipno ukształtował obecny krajobraz kulturowy obejmujący zespoły ruralistyczne z zespołami dworsko-parkowymi, kościołami, cmentarzami, użytki rolne z rozproszoną zabudową zagrodową.

W art. 16 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wskazano kompetencje rady gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, do utworzenia parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. W uchwale określa się nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony, zakazy i ograniczenia, przy czym plan ochrony sporządza wójt (burmistrz, prezydent miasta) w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków i uzyskuje jego zatwierdzenie przez radę gminy.

Zgodnie z art. 4 ustawy rada gminy może również podejmować działania na rzecz ochrony krajobrazu kulturowego poprzez ustalenia warunków ochrony lokalnego krajobrazu kulturowego w sporządzanych miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Zgodnie z art. 87 ust. 2 i 4 ustawy w programie opieki nad zabytkami uwarunkowania ochrony krajobrazu kulturowego obejmują ochronę zabytków i dziedzictwa archeologicznego łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej oraz wymagają uwzględnienia wyeksponowania walorów krajobrazu kulturowego i poszczególnych zabytków. Działania te są szczególnie istotne dla utrzymania tożsamości lokalnej społeczności.

Wśród zabytków archeologicznych gminy Lipno największe znaczenie krajobrazowe posiada wczesnośredniowieczne grodzisko w Głodowie zwane Grób Szweda lub Szwedzkim Szańcem – obecnie w kształcie pagórka porośniętego drzewami.

Najcenniejsze pod względem krajobrazowym są zespoły ruralistyczne: Brzeźno z lokalizacją kościoła parafialnego pw. MB Częstochowskiej wraz z cmentarzem przykościelnym, Głodowo z zespołem dworsko-

parkowym, Karnkowo z kościołem parafialnym pw. św. Jadwigi, z cmentarzami przykościelnym i parafialnym oraz z zespołem dworsko-parkowym i budynkami mieszkalnymi, Ostrowite z kościołem parafialnym pw. św. Mateusza, Radomice z parkiem podworskim.

O lokalnej tożsamości kształtującej lokalny krajobraz kulturowy stanowią również pojedyncze zabytkowe budynki, a także rozproszone w terenie liczne krzyże przydrożne i kapliczki.

Krajobraz kulturowy gminy Lipno kształtują też miejsca pamięci – urządzone i oznakowane, w tym:

- mogiły ofiar pomordowanych podczas II wojny światowej – na cmentarzu parafialnym w Karnkowie,
- obeliski upamiętniające ofiary pomordowane podczas II wojny światowej w Brzezince Karnkowskiej oraz w Nagórzynku,
- pomnik upamiętniający poległych w latach 1939-1945 w Radomicach.

5.2.3. Zabytki nieruchome i ich ochrona

Zgodnie z art. 3 pkt 2 w związku z pkt 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek nieruchomy to nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości będących dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Wykaz tabelaryczny zabytków nieruchomych stanowi załącznik do niniejszego Programu - pkt 12.1 *Wykaz zabytków na terenie gminy Lipno (stan na 07.2024 r.)* pozyskany z Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Toruniu – Delegatury we Włocławku wraz z wykazem – pkt 12.2 *Nieczynne cmentarze, mogiły z czasów wojny, miejsca pamięci.*

W ramach sporządzania niniejszego Programu dokonano weryfikacji terenowej zabytków nieruchomych na terenie gminy – wyniki przedstawiono jako załącznik do niniejszego Programu w pkt. 12.4 *Weryfikacja terenowa Ewidencji Zabytków Gminy Lipno (stan na 2024 r.)*.

5.2.4. Zabytki nieruchome w gminie Lipno objęte ochroną prawną:

Podstawową formą ochrony zabytków jest rejestr zabytków prowadzony przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na podstawie ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami oraz na podstawie rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem.

Rejestr zabytków prowadzony jest w formie trzech odrębnych ksiąg dla zabytków: A – nieruchomych, B – ruchomych i C – archeologicznych.

Na terenie gminy Lipno do rejestru zabytków (z uwzględnieniem ksiąg A, B i C) wpisano takie obiekty jak:

- cmentarz ewangelicki w Brzeźnie
- cmentarz ewangelicki. w Elżanowie
- zespół dworsko-parkowy w Głodowie
- grodzisko w Głodowie
- zespół dworsko-parkowy w Jastrzębiu
- kościół parafialny rzymskokatolicki pw. św. Jadwigi Śląskiej w Karnkowie
- zespół dworsko-parkowy w Karnkowie
- kościół parafialny rzymskokatolicki pw. św. Mateusza w Ostrowitem
- zespół pałacowo-parkowy w Wierzbicku
- park dworski w Złotopolu

5.2.4. Zabytki ruchome i ich ochrona

Zgodnie z art. 3 pkt 3 w związku z pkt 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek ruchomy to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Na terenie gminy Lipno za najbardziej wartościowe zabytki ruchome uznaje się wyposażenie kościołów: parafialnego pw. św. Jadwigi w Karnkowie i pw. św. Mateusza w Ostrowitem.

5.2.5. Zabytki archeologiczne i ich ochrona

Zgodnie z art. 3 pkt 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek archeologiczny to zabytek nieruchomy będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem.

Lokalizacje stanowisk archeologicznych, ich rozpoznanie, zasięg, datowanie i waloryzację na terenie gminy Lipno dokonano w ramach ogólnopolskiego programu badawczo-konserwatorskiego pn. Archeologiczne Zdjęcie Polski (AZP) polegającego na odszukiwaniu i rozpoznawaniu stanowisk archeologicznych metodą badań powierzchniowych, a także na podstawie dokumentów źródłowych. Wyniki prac zostały udokumentowane na mapach z zastosowaniem podziału kraju na prostokątne obszary (arkusze) o powierzchni 37,5 km².

Na terenie gminy Lipno zlokalizowano 267 stanowisk archeologicznych w obrębie 13 obszarów AZP o numerach: 42-49, 42-50, 43-47, 43-48, 43-49, 43-50, 44-48, 44-49, 44-50, 45-48, 45-49, 46-48, 46-49. Wśród zdefiniowanych stanowisk archeologicznych na terenie gminy trzy są określone jako „archiwalne, nieznana lokalizacja” co oznacza, że informacje o nich pochodzą ze źródeł archiwalnych, jednak brak danych o ich szczegółowej lokalizacji w terenie.

Za najbardziej wartościowe stanowisko archeologiczne na terenie gminy Lipno uznano grodzisko wczesnośredniowieczne w Głodowie – wpisane do rejestru zabytków pod Nr rej. C/108 z 26.11.1969 r.

5.2.6. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

Gmina Lipno nie posiada żadnego muzeum ani zbiorów muzealnych.

5.2.7. Dziedzictwo niematerialne

Niematerialne dziedzictwo kulturowe to przekazywane z pokolenia na pokolenie praktyki, wiedza, wyobrażenia, idee, wartości, umiejętności, tradycje i związane z nimi artefakty, miejsca, przedmioty decydujące o lokalnej tożsamości, wspólnocie etnicznej, religijnej, narodowej, które wspólnoty, grupy i jednostki, uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. Obejmują przede wszystkim: język (lokalne gwary, dialekty), tradycje (zwyczaje, rytuały, obrzędy religijne) i związane z nimi: muzykę, taniec, widowiska. Zachowują pamięć o lokalnych wydarzeniach historycznych i lokalnych postaciach historycznych, których działania były szczególnie istotne dla regionu. Dotyczą też wiedzy i systemu wartości (światopoglądu), organizacji życia społeczności, ale też lokalnego rękodzieła i rzemiosła.

Ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymaga jego utrwalania, zachowania i przekazywania następnym pokoleniom.

Uchwałą Rady Gminy z dnia 8 listopada 2007 r. powołano Instytucję Kultury Gminy Lipno obejmującą: Ośrodek Kultury Gminy Lipno zs. w Wichowie, Wiejski Dom Kultury w Trzebiegoszczu i Chodorążku, świetlicę wiejską w Radomicach oraz Bibliotekę Publiczną Gminy Lipno zs. w Radomicach z 4 filiami bibliotecznymi w Jastrzębiu, Karnkowie, Trzebiegoszczu i Wichowie. Ważne funkcje kulturalne na terenie

gminy pełnią też świetlice wiejskie w Kolankowie, Krzyżówkach, Brzeźnie, Ostrowitem, Chodorążku, Kłokocku, Tomaszewie i Złotopolu.

Działania na rzecz utrzymania lokalnych tradycji i tożsamości realizowane są także poprzez działalność zespołu folklorystycznego „Wichowiaczy” z Wichowa.

Duże znaczenie dla podtrzymania lokalnej tożsamości mają postaci historyczne i współczesne związane rodzinnie lub zawodowo z terenem gminy Lipno i miasta Lipno, w tym:

- Pola Negri (Barbara Apolonia Chałupiec) ur. w 1897 r. w Lipnie – aktorka filmowa, międzynarodowa gwiazda kina niemego;
- Lech Wałęsa ur. 29.09. 1943 r. w Popowie – współzałożyciel i pierwszy przewodniczący NSZZ „Solidarność”, laureat Pokojowej Nagrody Nobla w 1983 r., Prezydent RP w latach 1990-1995;
- Leszek Balcerowicz (ur. 1947 w Lipnie) – ekonomista, polityk, odpowiedzialny za przeprowadzenie w Polsce transformacji z gospodarki planowo socjalistycznej do społecznej gospodarki rynkowej;
- Kazimierz Różycki (1879-1918) właściciel majątku Jastrzębie, twórca Macierzy Szkolnej w Lipnie, twórca Szkoły Średniej Męskiej w Lipnie - od 1.09.1917 r. działającej jako Lipnowskie Gimnazjum Realne;
- Władysław Ossowski (1855-1918) lekarz, twórca szkoły Średniej Męskiej im. H. Sienkiewicza w Lipie oraz oddziału chirurgicznego, ogólnego i zakaźnego;
- Wincenty Rapacki (1841-1924) aktor, reżyser teatralny;
- Stanisław Ossowski (1897-1963) profesor, socjolog;
- Henryk Czarnecki (1925-1997) pisarz, scenarzysta, autor słuchowisk;
- Ryszard Specjański (1945-2021) regionalista, autor publikacji dot. ziemi dobrzyńskiej i Kujaw;
- Leszek Balcerowicz (ur. 1947 w Lipnie) – ekonomista, polityk, odpowiedzialny za przeprowadzenie w Polsce transformacji z gospodarki planowo socjalistycznej do społecznej gospodarki rynkowej;

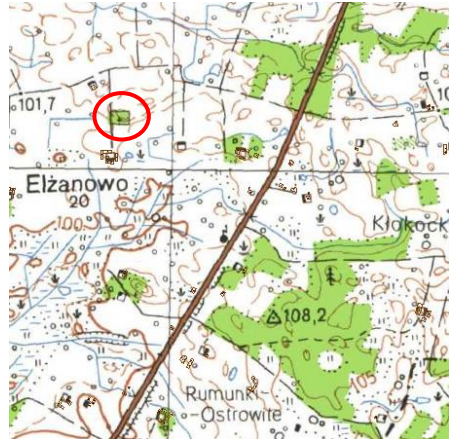
5.3. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Najcenniejsze zasoby środowiska kulturowego gminy to zabytki, których wartość została potwierdzona poprzez objęcie ich ochroną w oparciu o wpis do rejestru zabytków. Zabytki te wyszczególniono w pkt 5.2.3.

5.3.1. Zabytki należące do gminy Lipno

Miejscowość	Zabytek	Datowanie	Forma ochrony	Lokalizacja
Chlebowo	dwór	ok. 1920	ew. zab.	dz. nr 139/2, obr. Chlebowo
Głodowo	zespół dworsko-parkowy część paru dworskiego	XVIII w., XX w.	rej. zab. 1984.07.27 – A/1235/1-2	dz. nr 259/2, obr. Głodowo
Jastrzębie	kapliczka przydrożna z figurą NMP	ok. 1900	ew. zab.	dz. nr 315 ob. 0012 Jastrzębie
Jastrzębie	zespół dworsko-parkowy: dwór	pocz. XIX w.	rej. zab. 1993.11.5 – A/1025/1-2	dz. nr 255/1, obr. 0012 Jastrzębie
Karnkowo	budynek d. szkoły	XIX/XX w.	ew. zab.	dz. nr 264 obr. 0012 Karnowo
Kolankowo	park dworski – część – aleja dojazdowa	2 ćw. XX w.	ew. zab.	dz. nr 178, obr. 0012 Kolankowo
Krzyżówki	krzyż przydrożny	1 poł. XX w., rem. l. 80-te XX w.	ew. zab.	dz. nr 170/2 obr. 0018 Krzyżówki
Łochocin	warsztaty	pocz. XX w.	ew. zab.	dz. nr 150/35, 150/34 obr. Łochocin
Maliszewo	cmentarz choleryczny	2 poł. XIX w.	ew. zab.	dz. nr 203 obr. 0022 Maliszewo
Radomice	park podworski	2 poł. XIX w.	ew. zab.	dz. nr 658/1, 97/1, 95/9, obr. Radomice
Złotopole	park dworski	2 poł. XIX w.	rej. zab. 1994.04.19 – A/724	dz. nr 92/20 obr. Złotopole

5.3.2. Zabytki nieruchome w gminie Lipno wpisane do rejestru zabytków

BRZEŻNO 	Cmentarz ewangelicki z pocz. XX w.	Nr rej. zab. 347/A z dnia 29.06.1994 r.
ELŻANOWO 	Cmentarz ewangelicki z 2 ćw. XIX w.	Nr rej. zab. A/669 z dnia 29.06.1994 r.
GŁODOWO 	Zespół dworsko-parkowy: ▪ dwór z 1881-1906 park dworski z XVIII w., XX w.	Nr rej. zab. A/1235/1-2 z dnia 27.07.1984 r. Pierwszymi właścicielami Głodowa są wymieniani w XVI w. Głodowscy h. Dąbrowa. Kolejne ważniejsze nazwiska to Dębscy h. Junosza, Ośniałowscy h. Trąby i Płaskowscy. Dwór zbudowany został z inicjatywy Karola Teodora Płaskowskiego prawdopodobnie w miejscu wcześniejszego założenia – park datuje się na koniec XVIII w. W końcu XIX w. założył on w Głodowie browar parowy oraz cegielnię. Majątek pozostał w rodzinie Płaskowskich do 1929 r. kiedy został przejęty przez Skarb Państwa. W 1945 r. w dworze ulokowano szkołę, od 1965 r. użytkownikiem był Hufiec Harcerski, od 1972 r. Fabryka Urządzeń Klimatyczno-Wentylacyjnych „Konwektor” Lipna, a od 1979 r. dwór z parkiem przeszedł w ręce prywatne. Pierwszy gruntowny remont dworu przeprowadzono w latach 1983-1988, kolejne trwają do dziś. Z dawnego założenia zachowany jest jeszcze ośmiorak z k. XIX w.

GŁODOWO https://forum.tradytor.pl/viewtopic.php?t=5505	Grodzisko	Nr rej. zab. C/108 z dnia 26.11.1969 r.
JASTRZĘBIE 	Zespół dworsko-parkowy: ▪ dwór z pocz. XIX w. ▪ park dworski z pocz. XX w.	Nr rej. zab. A/1025/1-2 z dnia 05.11.1993 r.
	Pierwsze wzmianki o Jastrzębiu pochodzą z poł. XVI w., gdy właścicielami dóbr byli Jastrzębscy h. Dołęga. W XVIII w. właścicielem Jastrzębia był Franciszek Rokicki, a od pocz. XIX w. Mateusz Wilczewski, któremu przypisuje się budowę drewnianego dworu (korpusu istniejącej budowli). Dwór został rozbudowany przez Leonarda Wilczewskiego pod koniec XIX w. lub przez Kazimierza Różyckiego na pocz. XX w. Kazimierz Różycki wprowadził wiele zmian w zespole dworskim: wzbogacił drzewostan parkowy, w tym założył aleję grabową na południowym obrzeżu parku, założył sad, wprowadził też murowane zabudowania w obrębie folwarku, przypisuje się mu również postawienie kapliczki z figurą Matki Boskiej na skrzyżowaniu sąsiednich dróg. Po II wojnie światowej w dworze ulokowano Ośrodek Szkolny Oświaty Rolniczej, następnie w latach 1950-1968 siedzibę Gromadzkiej Rady Narodowej. Obecnie dwór jest własnością Gminy Lipno i siedzibą Gminnej Biblioteki Publicznej, park stanowi własność Nadleśnictwa Skrwilno. Na terenie założenia zachowana jest jeszcze stajnia z k. XIX w.	

KARNKOWO 	Kościół parafialny pw. św. Jadwigi Śląskiej	Nr rej. zab. A/1200 z dnia 24.11.1992 r.
 https://www.polskiezabytki.pl/m/obiekt/1057/Karnkowo/	Zespół dworsko-parkowy ▪ dwór z 1808-1824 r. ▪ park dworski z 1 poł. XIX w. ▪ oficyna z 1 ćw. XIX w. ▪ gorzelnia z 1886 r. ▪ spichlerz z poł. XIX w. ▪ tzw. dworek z 4 ćw. XIX w. Pierwsze wzmianki o Karnkowie (Karkowie, Karnikowie) pochodzą z XIV w. Dobra Karnkowo od XV w. do 1939 r. były własnością rodziny Karnkowskich h. Junosza. Obecny dwór w stylu klasycystycznym wybudowano dla Franciszka Karnkowskiego. W sąsiedztwie podjazdu przed dworem były usytuowane symetrycznie dwie oficyny (zachowana tylko jedna), a dalej w kierunku północnym folwark z gorzelnią (budynek o cechach klasycyzujących) i spichlerzem. Na granicy zabudowań folwarcznych usytuowano rządówkę tzw. dworek (początkowo z przeznaczeniem na mieszkanie dla członków rodziny) w stylu eklektycznym z elementami neogotyckimi. Po II wojnie światowej majątek przejęło Państwowe Gospodarstwo Rolne. Obecnie dwór z parkiem i oficyną są nieużytkowane. Na terenie objętym wpisem do rejestru zabytków znajdują się jeszcze: czworak, sześciorak, piwnica, brama z ogrodzeniem zespołu dworsko-parkowego, brama z ogrodzeniem folwarku, kotłownia, d. stajnia i wozownia, ob. magazyn. Z wymienionych w Gminnej ewidencji zabytków nie istnieje już magazyn spirytusu i jedna z oficyn.	

OSTROWITE 	Kościół parafialny rzymskokatolicki drewniany pw. św. Mateusza z poł. XVIII w.	Nr rej. zab. A/431 z dnia 15.11.1982 r.
WIERZBICK https://dipp.info.pl/baza-dipp/kujawsko-pomorskie/powiat-lipnowski/gmina-lipno/palac-wierzbick	Zespół pałacowo-parkowy: ▪ pałac z 1880-1890 r. ▪ park pałacowy z 2 poł. XIX w.	Nr rej. zab. A/1217/1-2 z dnia 18.09.1985 r.
ZŁOTOPOLE 	Park podworski z 2 poł. XIX w.	Nr rej. zab. A/724 z dnia 19.04.1994 r.

Pierwsze wzmianki o parafii pochodzą z 1445 r. Kościół ufundowany przez Karwosieckich h. Lubicz na miejscu poprzedniego. Kościół drewniany orientowany, jednonawowy z trójbocznie zamkniętym prezbiterium, nawa przedłużona o kruchtę, z zakrystią od strony pn prezbiterium. Po stronie zach. niska, kwadratowa wieża nakryta baniastym hełmem, płytą, kwadratową nastawą zwieńczoną formą owoidalną z krzyżem. Wyposażenie kościoła neoklasycystyczne. Przy kościele figura Chrystusa.

Pierwsze wzmianki o Wierzbicku pochodzą z 1363 r. gdy właścicielem dóbr był Dorśław z Wierzbicka, który pobudował tam w 1379 r. drewniany kościół. Kościół spłonął w 1700 r. W XVI w. właścicielem dóbr był Ezechieli Chełmicki. Na początku XVII w. Wierzbick przeszedł w ręce rodu Zielińskich h. Świnka. Dwór w Wierzbicku został zbudowany przez Ludwika Zielińskiego. Po jego śmierci majątkiem zarządzał Norbert Noskowski, któremu przypisuje się rozbudowę dworu ok. 1920 r. z dodaniem dwukondygnacyjnej eklektycznej fasady. Elewacja frontowa z trójosiowym ryzalitem, z portykiem z dwiema kolumnami podpierającymi taras. Park o powierzchni 7.64 ha w stylu krajobrazowym, częściowo na niewielkim wzniesieniu, z licznym starodrzewem. Od strony frontowej pałacu owalny podjazd poprzedzony aleją dojazdową. Wdowa po Ludwiku Zielińskim mieszkała w pałacu do 1945 r. kiedy pałac i park przejęto na rzecz Skarbu Państwa, a w pałac zasiedlono lokatorami. Obecnie zespół pałacowo-parkowy jest własnością prywatną.

Pierwsze wzmianki o Złotopolu pochodzą z 1258 r. Pod koniec XVIII w. dobra przejmują Ostrowscy. Brak informacji o wcześniejszych siedzibach w Złotopolu, prawdopodobnie Ostrowscy wybudowali dwór na przełomie XIX/XX w. Park w stylu krajobrazowym założono prawdopodobnie równocześnie z budową dworu, z adaptacją starszego drzewostanu. W 1926 r. Złotopole przejął Władysław Lipczyński. Dwór spalił się w 1933 lub 1935 lub 1936 r. Dwór po spaleniu odbudowano w stanie surowym, jednak na początku II wojny światowej został rozebrany, a materiały budowlane wykorzystano do budowy obiektów gospodarczych w Karnkowie. Po II wojnie światowej majątek został przejęty przez Skarb Państwa, zachowany park został zniekształcony i pomniejszony w wyniku podziałów wtórnych.

Pozostałe zabytki na terenie gminy Lipno ujęte w gminnej ewidencji zabytków (wraz z wymienionymi powyżej zabytkami wpisanymi do rejestru zabytków) załączonej do Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Lipno na lata 2019-2022 obejmują 100 pozycji, gdy tymczasem wykaz wojewódzkiej ewidencji zabytków na terenie gminy Lipno – stan na 07.2024 r. obejmuje 125 pozycji.

Jak już wspomniano powyżej, na potrzeby niniejszego Programu wykaz ten zweryfikowano w terenie w zakresie wyodrębnienia obiektów już nieistniejących, wskazania nowych dotychczas nieuwzględnionych, a także wskazania zaistniałych zmian, przede wszystkim w zakresie dokonanych przebudów z utratą walorów historycznych poszczególnych obiektów. Wyniki weryfikacji przedstawiono w pkt. 12.4 *Weryfikacja terenowa Ewidencji Zabytków Gminy Lipno (stan na 2024 r.)*.

5.4. Dotychczasowe działania Gminy Lipno na rzecz ochrony zabytków z udziałem środków gminnych

5.4.1. Działania w obrębie zabytków w 2023 r.

- rewitalizacja terenów parkowych w Radomicach - wydatkowano środki gminne w wysokości 285 322,00 zł;
- zagospodarowanie terenu parku w Radomicach – wydatkowano środki z funduszu sołeckiego w wysokości 6000,00 zł;
- budowa ścieżek i zagospodarowanie miejsc wypoczynku wraz z zielenią w parku w Radomicach oraz budowa altany wypoczynkowej na terenie świetlicy wiejskiej w Radomicach - 420 000,00 zł – środki pozyskane z PROW;

5.4.2. Uchwały dotyczące zabytków podjęte przez Radę Gminy Lipno w 2024 r.

- Uchwała Nr III/8/2024 z dnia 27.06.2024 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- Uchwała Nr IV/11/2024 z dnia 30.07.2024 r. zmieniająca uchwałę w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- Uchwała Nr IV/14/2024 z dnia 30.07.2024 r. w sprawie udzielenia dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku - Kościół parafialny p.w. Św. Mateusza Apostoła w Ostrowitem – planowana dotacja wyniesie 510 000,00 zł, w tym 499 800,00 zł to środki pozyskane z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków i 10 200,00 zł – środki własne;
- Uchwała Nr IV/15/2024 z dnia 30.07.2024 r. w sprawie udzielenia dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku - Kościół parafialny p.w. Św. Jadwigi w Karnkowie – planowana dotacja wyniesie 510 000,00 zł, w tym 499 800,00 zł to środki pozyskane z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków i 10 200,00 zł – środki własne;

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy Lipno. Analiza szans i zagrożeń

W ocenie stanu dziedzictwa kulturowego gminy Lipno zastosowano analizę SWOT – jedno z podstawowych narzędzi diagnostycznych pozwalających ocenić zasoby i walory dziedzictwa kulturowego na terenie gminy oraz związane z nimi problemy (mocne i słabe strony), a także szanse wykorzystywania dziedzictwa kulturowego na potrzeby gminy i towarzyszące temu zagrożenia.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
▪ zróżnicowane obiekty zabytkowe o walorach historycznych (zabytki sakralne, dworsko-parkowe, budownictwo drewniane, cmentarze, stanowiska archeologiczne, w tym grodzisko w Głodowie, kapliczki i krzyże przydrożne - atrakcyjne do wykorzystywania w rozwoju turystyki i promocji gminy Lipno ▪ zaangażowanie lokalnych władz samorządowych w poprawę jakości i ochronę dziedzictwa kulturowego ▪ uwzględnianie ochrony dziedzictwa kulturowego w planowaniu przestrzennym – gminnych dokumentach planistycznych ▪ internetowa promocja historii i zabytków gminy Lipno, np. prezentacja Gminy Lipno ▪ edukacja – np. warsztaty historyczne dla uczniów szkoły podstawowej w Miliszewie	▪ niedostateczna liczba miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego ▪ stopniowa dekapitalizacja i eliminacja historycznej zabudowy drewnianej ▪ przebudowa lub remonty zabytkowej zabudowy ujętej w ewidencji zabytków z utratą cech stylistycznych i detali historycznych na rzecz wprowadzania elementów współczesnych, trwale je zniekształcających ▪ brak szlaków turystycznych, w tym rowerowych, powiązanych z obiektami zabytkowymi na terenie gminy ▪ renowacja przydrożnych kapliczek i krzyży z utratą cech historycznych właściwych dla okresu ich powstania ▪ konkurencja turystyczna ze strony gmin sąsiednich
SZANSE	ZAGROŻENIA
▪ walory kulturowe i przyrodnicze wykorzystywane w rozwoju turystyki, rekreacji i promocji gminy Lipno i rosnące zapotrzebowanie na turystykę krajoznawczą – rowerową, pieszą, wodną ▪ edukacja lokalnej społeczności w zakresie historii gminy, dziedzictwa kulturowego i budowania lokalnej tożsamości	▪ brak wsparcia finansowego na bieżące utrzymanie obiektów zabytkowych ▪ brak wsparcia finansowego na rewaloryzację obiektów niewpisanych do rejestru zabytków ▪ brak prawnego zabezpieczenia terenów ekspozycji obiektów zabytkowych ▪ niewystarczająca edukacja z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego skutkująca samowolnymi działaniami w obrębie zabytków

▪ rosnąca świadomość lokalnej społeczności w zakresie znaczenia walorów kulturowych i krajobrazu kulturowego dla rozwoju społeczno-gospodarczego gminy ▪ uwzględnianie ochrony dziedzictwa kulturowego w polityce przestrzennej i społeczno-gospodarczej gminy ▪ pozyskiwanie wsparcia finansowego z różnych źródeł (w tym Unii Europejskiej) na prace konserwatorskie w obrębie zabytków i promocję dziedzictwa kulturowego gminy	powodującymi pogorszenie lub utratę ich walorów kulturowych ▪ przekształcenia lokalnego krajobrazu kulturowego poprzez nową zabudowę nienawiązującą do lokalnej tradycji, w tym: budynki mieszkalne realizowane wg projektów „katalogowych”, maszty i stacje bazowe telefonii komórkowych, elektrownie wiatrowe i fotowoltaiczne lokalizowane z minimalnym zakresem ograniczeń prawnych, nośniki reklamy ▪ klęski żywiołowe i akty wandalizmu
--	---

7. Założenia programowe

Celem sporządzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Lipno na lata 2024-2027 jest poprawa stanu obiektów zabytkowych i krajobrazu kulturowego gminy jako elementu rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, promocja gminy poprzez zwiększenie jej atrakcyjności turystycznej w oparciu o zasoby zabytków na jej terenie, a także pogłębienie tożsamości lokalnej mieszkańców.

7.1. Priorytety Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Lipno na lata 2024–2027

Analiza mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń dla dziedzictwa kulturowego gminy w powiązaniu z wymogami ochrony zabytków określonymi w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami pozwoliła na wyodrębnienie następujących priorytetów:

- I. **Ochrona i rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego gminy Lipno**
- II. **Dokumentacja, edukacja, promocja dziedzictwa kulturowego gminy Lipno**

Dla każdego z priorytetów określono kierunki działań, a poszczególnym kierunkom działań przypisano zadania wyznaczone na 4 lata obowiązywania programu opieki.

7.2. Kierunki działań i zadania opieki programu opieki oraz działania programu

Priorytet I: Ochrona i rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego gminy Lipno	
Kierunki działań	Zadania
Planowe wykorzystywanie przez samorząd gminy Lipno środków prawnych i organizacyjnych na rzecz prawidłowego utrzymania i wykorzystywania dziedzictwa kulturowego	▪ Przyjęcie przez Radę Gminy Lipno „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Lipno na lata 2024-2027” ▪ Bieżące monitorowanie realizacji „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Lipno na lata 2024-2027” ▪ Sporządzanie dokumentów planistycznych uwzględniających ochronę zabytków nieruchomych i archeologicznych oraz krajobrazu kulturowego

	Planowanie i realizacja zadań w zakresie ochrony zabytków i ich rewaloryzacji
Zabezpieczanie obiektów zabytkowych przed utratą ich walorów historycznych i degradacją	- Zabezpieczanie środków finansowych w budżecie gminy na bieżące utrzymanie zabytków i ewentualne potrzeby interwencyjne oraz bieżące utrzymywanie obiektów zabytkowych we właściwym stanie technicznym, z poszanowaniem ich walorów historycznych – bieżące prace remontowo-konserwatorskie - Prowadzenie regularnych przeglądów stanu zachowania obiektów zabytkowych na terenie gminy, z uwzględnieniem ich stanu technicznego, zabezpieczeń przeciwpożarowych, alarmowych i innych - Bieżące utrzymywanie we właściwym stanie zabytkowych układów zieleni (parki, cmentarze) - Bieżąca współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w zakresie ochrony i utrzymania obiektów zabytkowych
Współpraca z właścicielami obiektów zabytkowych w zakresie prawidłowego utrzymywania i funkcjonowania zabytków	Założenie platformy internetowej adresowanej do właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych zawierającej informacje dotyczące wymogów prawidłowego użytkowania zabytku, jego konserwacji, a także możliwości pozyskiwania środków finansowych na remonty i prowadzenie prac konserwatorskich w obrębie zabytku i jego otoczenia

Priorytet II: Dokumentacja, edukacja, promocja dziedzictwa kulturowego gminy Lipno	
Kierunki działań	Zadania
Zapewnienie mieszkańcom gminy Lipno stałego dostępu do informacji o zasobach dziedzictwa kulturowego gminy	Udostępnienie na stronie bip Gminnej Ewidencji Zabytków i jej stałe weryfikowanie
Poszerzanie wiedzy i zwiększanie świadomości społecznej mieszkańców gminy na temat ochrony dziedzictwa kulturowego gminy i jego znaczenia dla kształtowania lokalnej tożsamości	- Prowadzenie edukacji dzieci i młodzieży na wszystkich szczeblach kształcenia w zakresie znajomości historii gminy Lipno i lokalnego dziedzictwa kulturowego - Promocja materialnego i niematerialnego dziedzictwa gminy z wykorzystaniem różnych środków przekazu – platforma internetowa, mapa zasobów kulturowych gminy, publikacje

Podnoszenie atrakcyjności turystycznej gminy w aspekcie lokalnego środowiska kulturowego	▪ Organizowanie wydarzeń: konkursów, pikników, wystaw i innych imprez z uwzględnieniem promocji dziedzictwa kulturowego gminy ▪ Wyznaczenie i urządzenie tras turystycznych na terenie gminy z uwzględnieniem zachowanych zabytków – z ich oznakowaniem i wyposażeniem w tablice informacyjne dotyczące ich datowania i historii oraz poprawą ich ekspozycji, iluminacją, a także z zapewnieniem ich pra ▪ widłowej ekspozycji poprzez wyznaczenie punktów widokowych, uczynienie osi widokowych, ochronę przedpól ekspozycji ▪ Utworzenie systemu informacji turystycznej dla gminy z uwzględnieniem zabytków i jej stała aktualizacja
--	--

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Zakłada się iż zadania wskazane w niniejszym gminnym programie opieki nad zabytkami będą realizowane z wykorzystaniem następujących instrumentów:

- **instrumenty prawne** – kompetencje władz samorządowych wynikające z przepisów prawnych umożliwiające realizowanie gminnej polityki przestrzennej poprzez:
 - podejmowanie uchwał odnośnie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jako podstawowego narzędzia samorządu lokalnego umożliwiającego prawidłową ochronę zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków, przede wszystkim niewpisanych do rejestru zabytków, a także ekspozycji zabytków dla ochrony lokalnego krajobrazu kulturowego;
 - podejmowanie uchwał „krajobrazowych” („reklamowych”) ustalających zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych, urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń dla ochrony lokalnego krajobrazu kulturowego;
 - podejmowanie uchwał w sprawie finansowania prac budowlanych remontowych i konserwatorskich w obrębie zabytków będących własnością gminy Lipno
 - podejmowanie uchwał w sprawie dofinansowywania prac budowlanych remontowych i konserwatorskich w obrębie zabytków niebędących własnością gminy Lipno
 - współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków
- **instrumenty finansowe** – zabezpieczanie i wydatkowanie przez gminę środków własnych i pozyskiwanie środków z innych źródeł:
 - finansowanie prac budowlanych remontowych i konserwatorskich w obrębie zabytków będących własnością gminy
 - dofinansowywanie z budżetu gminy prac budowlanych remontowych i konserwatorskich w obrębie zabytków niebędących własnością gminy
 - pozyskiwanie środków finansowych na utrzymanie zabytków i opiekę nad zabytkami ze źródeł powiatowych, wojewódzkich, krajowych, europejskich, prywatnych i in.
 - wspieranie działań na rzecz opieki nad zabytkami poprzez zachęty finansowe dla właścicieli i użytkowników – dotacje, subwencje, nagrody, ulgi podatkowe i in.
- **instrumenty koordynacji** - zapewnienie spójności działań w zakresie opieki nad zabytkami wynikających z różnych programów i projektów, w tym:
 - współpraca w tym zakresie z jednostkami samorządu powiatowego i wojewódzkiego
 - współpraca z właścicielami/zarządcami poszczególnych obiektów zabytkowych
 - współpraca z sąsiednimi gminami

- współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi
- **instrumenty społeczne** - współpraca z lokalną społecznością w zakresie działań na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego gminy poprzez:
 - konsultacje dokumentów gminnych dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
 - konsultacje projektów dotyczących wykorzystywania zasobów kulturowych gminy do rozwoju turystyki i promocji gminy
 - współpracę z organizacjami społecznymi i pozarządowymi w zakresie opieki nad zabytkami
 - realizowanie działań edukacyjnych w zakresie ochrony zabytków, krajobrazu kulturowego i pogłębiania lokalnej tożsamości
- **instrumenty kontrolne** – pozwalające na stałą ocenę jakości utrzymania zabytków na terenie gminy i ocenę wyników działań podejmowanych na rzecz opieki nad zabytkami
 - monitoring stanu zachowania zabytków na terenie gminy, w tym weryfikacje gminnej ewidencji zabytków
 - monitoring realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Program wymaga zaktualizowania po upływie 4 lat i ponownego przedłożenia Radzie Gminy Lipno.

9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

„Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Lipno na lata 2024-2027” jest sporządzony przez Wójta Gminy Lipno, zgodnie z treścią art. 87 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Program jest sporządzony na okres czterech lat i wymaga przyjęcia uchwałą przez Radę Gminy po zaopiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Co dwa lata Wójt jest zobowiązany do przedstawienia Radzie Gminy sprawozdania z realizacji programu. Sprawozdanie winno określać stan realizacji programu i efektywność realizowania planowanych zadań przedstawiony w % lub liczbach.

Dla właściwej oceny jakości realizacji „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Lipno na lata 2024-2027” przyjmuje się następujące kryteria:

W ramach priorytetu I: Ochrona i rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego gminy Lipno

- Liczba sporządzonych dokumentów planistycznych uwzględniających ochronę zabytków nieruchomych i archeologicznych oraz krajobrazu kulturowego, oraz powierzchnia terenu objęta dokumentami planistycznymi
- Liczba i rodzaj zrealizowanych zadań w zakresie ochrony zabytków i ich rewaloryzacji
- Wielkość środków finansowych wydatkowanych z budżetu gminy na bieżące utrzymanie zabytków i ewentualne potrzeby interwencyjne
- Wielkość środków finansowych wydatkowanych z budżetu gminy na zachęty finansowe i pomoc prawną dla właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych w zakresie działań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami
- Liczba i rodzaj zadań zrealizowanych przy współpracy z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w zakresie ochrony i utrzymania obiektów zabytkowych
- Liczba dokonanych przeglądów stanu zachowania obiektów zabytkowych na terenie gminy, z uwzględnieniem ich stanu technicznego, zabezpieczeń przeciwpożarowych, alarmowych i innych
- Wielkość środków finansowych wydatkowanych z budżetu gminy na bieżące utrzymywanie we właściwym stanie zabytkowych układów zieleni (parki, cmentarze)
- Liczba właścicieli zabytków którzy skorzystali z pomocy Urzędu Gminy w zakresie informacji o możliwościach pozyskiwania środków finansowych na remonty i prowadzenie prac konserwatorskich w obrębie zabytku i jego otoczenia

- Liczba i rodzaj obiektów zabytkowych objętych bieżącym utrzymywaniem we właściwym stanie technicznym, z poszanowaniem ich walorów historycznych – bieżące prace remontowo-konserwatorskie i pielęgnacyjne

W ramach priorytetu II: Dokumentacja, edukacja, promocja dziedzictwa kulturowego gminy Lipno

- Zweryfikowanie Gminnej Ewidencji Zabytków i przedstawienie jej wyników
- Liczba osób odwiedzających platformę internetową informującą o zabytkach gminy Lipno
- Liczba osób odwiedzających platformę internetową adresowaną do właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych zawierającą informacje dotyczące wymogów prawidłowego użytkowania zabytku, jego konserwacji, oraz możliwości finansowania prac konserwatorskich w obrębie zabytku, a także liczba aktualizacji dokonanych w obrębie platformy
- Liczba zajęć lekcyjnych, pogadanek, konkursów i in. działań z zakresu edukacji dzieci i młodzieży na wszystkich szczeblach kształcenia w zakresie znajomości historii gminy Lipno i lokalnego dziedzictwa kulturowego
- Liczba i rodzaj zorganizowanych wydarzeń: konkursów, pikników, wystaw i innych imprez z uwzględnieniem promocji dziedzictwa kulturowego gminy
- Liczba i rodzaj zrealizowanych działań na rzecz promocji materialnego i niematerialnego dziedzictwa gminy z wykorzystaniem różnych środków przekazu – platforma internetowa, mapa zasobów kulturowych gminy, publikacje
- Liczba lub długość wyznaczonych i urządzonych tras turystycznych na terenie gminy z uwzględnieniem zachowanych zabytków – z ich oznakowaniem i wyposażeniem w tablice informacyjne dotyczące ich datowania i historii oraz poprawą ich ekspozycji, iluminacją, a także zapewnieniem ich prawidłowej ekspozycji poprzez wyznaczenie punktów widokowych, uczytelnienie osi widokowych, ochroną przedpól ekspozycji.

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Zasady finansowania opieki nad zabytkami zostały zdefiniowane w rozdziale 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, gdzie wskazano obowiązek finansowania prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku przez osobę fizyczną lub jednostkę organizacyjną posiadającą tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego. Obowiązek finansowania prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku dotyczy również jednostek samorządu terytorialnego posiadających tytuł prawny do zabytku i jest traktowany jako zadanie własne tej jednostki.

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości pozyskiwania środków finansowych na opiekę nad zabytkami ze źródeł samorządowych, rządowych, prywatnych, przy czym zabezpieczenie w budżecie gminy środków własnych dotyczy nie tylko pełnego finansowania wybranych zadań, jest też niezbędne przy pozyskiwaniu środków zewnętrznych, w odniesieniu do których wymagany jest tzw. wkład własny.

10.1. Środki publiczne

Źródła finansowania zewnętrznego można podzielić na środki publiczne, prywatne i zachęty podatkowe. Większość środków dedykowana jest wyłącznie obiektom wpisanym do rejestru zabytków, a beneficjentami są najczęściej kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe oraz jednostki samorządu terytorialnego. Znacznie rzadziej środki przeznaczane są dla wspólnot mieszkaniowych czy osób prywatnych.

10.1.1. Rządowy Program Odbudowy Zabytków

Program jest realizowany ze środków Funduszu Przeciwdziałania COVID-19 i jest przyznawany gminom, powiatom i województwom. Dofinansowanie z Programu przeznacza się na pokrycie wydatków związanych z realizacją zadań inwestycyjnych w ramach zadań wnioskodawcy polegających na ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Dofinansowanie może być przeznaczone na realizację zadań inwestycyjnych obejmujących:

- finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w ewidencji zabytków
- udzielanie przez wnioskodawcę dotacji na nakłady konieczne, na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w ewidencji zabytków

<http://www.torun.wkz.gov.pl/bip/162/uchwala-nr-2322022-rady-ministrow>

https://www.bgk.pl/files/public/Pliki/Fundusze_i_programy/Polski_Lad/RPOZ_2/Ogloszenie_o_naborze_RPOZ_edycja_2.pdf

10.1.2. Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

▪ Ochrona zabytków

Celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz udostępnianie ich na cele publiczne. Minimalna kwota dofinansowania wynosi 25 000,00 zł. Dofinansowanie może być udzielone w wysokości do 50% nakładów koniecznych, w szczególnych przypadkach może być udzielone w kwocie do 100% nakładów koniecznych lub w kwocie niższej od minimalnej kwoty wnioskowanej. Dokumentem wymaganym na etapie składania wniosku jest skan pozwolenia właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków na prace będące przedmiotem wniosku. W edycji programu na 2025 r. planowane są trzy terminy naborów – do 5 listopada 2024 r. na prace przy zabytkach nieruchomych i ruchomych planowane do wykonania w 2025 r., do 31 stycznia 2025 r. na prace planowane do wykonania w 2025 r. przy usuwaniu skutków powodzi w zabytkach wpisanych do rejestru zabytków oraz do 31 marca 2025 r. na refundację prac, wykonanych przy zabytkach nieruchomych i ruchomych w latach 2022-2024.

<https://www.gov.pl/web/kultura/ochrona-zabytkow-2024>

▪ Ochrona zabytków archeologicznych

Celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla danego obszaru zadań, obejmujących rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. Program ma określone dwa cele szczegółowe: wzmocnienie instrumentów ochrony konserwatorskiej zasobu dziedzictwa archeologicznego wpisanego do rejestru zabytków poprzez lepsze rozpoznanie, analizę i dokumentację stanowisk archeologicznych z wykorzystaniem nowoczesnych metod badawczych oraz wspieranie działań mających na celu opracowanie i upowszechnienie wyników zakończonych już badań przeprowadzonych jeszcze w XX w. Wsparcie jest kierowane do projektów, które zapewnią wysoką wartość naukową i poznawczą prowadzonych działań. Dofinansowanie jest przewidziane dla dwóch rodzajów celów szczegółowych - zadań (których nie należy łączyć):

- weryfikacja terenowa zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków (przede wszystkim nieposiadających własnej formy terenowej), w przypadku których ustalenia co do lokalizacji, zasięgu, chronologii i/lub funkcji nie mają wystarczających podstaw naukowych, w przypadku zabytków archeologicznych wpisanych wyłącznie do rejestru zabytków nieruchomych

(A), celem weryfikacji powinno być przygotowanie dokumentacji dającej podstawy do wpisania zabytku do rejestru zabytków archeologicznych (C);

- opracowanie wraz z obowiązującą publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych (przede wszystkim tych zakończonych przed 2000 r.)

<https://www.gov.pl/web/kultura/ochrona-zabytkow-archeologicznych-2024>

▪ **Groby i cmentarze wojenne w kraju**

Celem programu jest wspieranie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiącymi materialne świadectwo kluczowych wydarzeń z historii Polski związanych z walką i męczeństwem, a także wspieranie prowadzenia działań naukowych upowszechniających wiedzę na temat tych wydarzeń.

Promowane jest:

- obejmowanie opieką obiektów, których stan zachowania wymaga podjęcia niezwłocznego działania,
- opieka nad grobami i cmentarzami wojennymi o wyjątkowej wartości historycznej,
- nadanie lub przywrócenie odpowiedniej rangi obiektom grobownictwa wojennego,
- wykorzystanie nowoczesnych metod badań, edukacji i promocji,
- zaangażowanie w opiekę nad grobami i cmentarzami wojennymi jak największej liczby różnych podmiotów,
- stosowanie, w ramach obowiązujących przepisów prawa, rozwiązań sprzyjających lepszej ochronie prawnej grobów i cmentarzy wojennych

<https://www.gov.pl/web/kultura/groby-i-cmentarze-wojenne-w-kraju-2024>

10.1.3. Dotacje Narodowego Instytutu Dziedzictwa

▪ **Ochrona zabytków archeologicznych**

Celem strategicznym programu jest świadoma i zrównoważona ochrona dziedzictwa archeologicznego in situ, zgodnie z przepisami prawa oraz normami międzynarodowymi. Aktualnie cel programu jest realizowany przez dofinansowanie realizacji dwóch grup działań:

- weryfikacja zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków (przede wszystkim tych nieposiadających własnej formy terenowej), w przypadku których ustalenia co do lokalizacji, zasięgu, chronologii i/lub funkcji nie mają wystarczających podstaw naukowych;
- opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych (przede wszystkim tych zakończonych przed 2000 r.).

<https://nid.pl/dotacje/>

▪ **„Wspólnie dla dziedzictwa”**

Program adresowany jest do organizacji pozarządowych. Jego celem jest tworzenie warunków zrównoważonej ochrony dziedzictwa kulturowego i wykorzystania jego wartości dla rozwoju społecznego obecnych i przyszłych pokoleń.

W ramach Programu wnioskodawcy mogą ubiegać się o dofinansowanie zadań:

- prace porządkowe przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub włączonych do gminnej lub wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz w ich otoczeniu;

- działania przy identyfikowaniu, inwentaryzowaniu i dokumentowaniu materialnego dziedzictwa kulturowego, prowadzące do jego rozpoznania, utrwalenia oraz zachowania dziedzictwa kulturowego i jego wartości;
- działania zmierzające do zachowania i wzmacniania tradycji rękodzielniczych, upowszechniania umiejętności związanych z rzemiosłem lub tradycyjnymi technikami budowlanymi, służących zachowaniu zabytków i ich wartości;
- działania edukacyjne oraz popularyzujące lokalne dziedzictwo kulturowe (materialne) i wiedzę na jego temat lub na temat jego wartości, prowadzące do zwiększenia świadomości społecznej wartości dziedzictwa oraz wzmacniania społecznej woli zachowania dziedzictwa i korzystania z jego wartości;
- działania edukacyjne mające na celu zwiększenie poziomu wiedzy na temat procedury zgodnego z obowiązującymi przepisami prawa poszukiwania zabytków i promocję dobrych praktyk w zakresie poszukiwania zabytków przy użyciu urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

<https://nid.pl/dotacje/wspolnie-dla-dziedzictwa/>

▪ „Niematerialne – przekaz dalej”

Głównym celem programu jest wspieranie projektów dotyczących zjawisk wpisanych na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego, służących wzmocnieniu przekazu pokoleniowego ochrony i popularyzacji tych zjawisk. Działania realizowane w ramach programu powinny zwiększać wiedzę społeczeństwa na temat roli tego dziedzictwa w kulturze lokalnej i ogólnopolskiej, aktywizować społeczności lokalne i budować sieci współpracy w zakresie poznawania, ochrony i opieki nad dziedzictwem niematerialnym.

Program adresowany jest do organizacji pozarządowych, które albo są Depozytariuszami zjawisk wpisanych na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego, albo współpracują z Depozytariuszami (w ramach przygotowanego projektu).

W ramach Programu wnioskodawcy mogą ubiegać się o dofinansowanie zadań związanych ze zjawiskami/elementami wpisanymi na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego, obejmujących:

- działania związane z dokumentowaniem elementów niematerialnego dziedzictwa prowadzące do ich głębszego utrwalenia, zachowania dla kolejnych pokoleń oraz popularyzujące lokalne niematerialne dziedzictwo;
- projekty wspierające międzypokoleniowy przekaz wiedzy i umiejętności, prowadzące do nabycia nowych kompetencji we wszystkich dziedzinach związanych z danym zjawiskiem;
- działania edukacyjne prowadzące do wzmocnienia świadomości społecznej, szczególnie wśród młodego pokolenia, na temat roli dziedzictwa niematerialnego w kulturze lokalnej i ogólnopolskiej.

<https://nid.pl/dotacje/>

10.1.4. Konkursy Narodowego Instytutu Dziedzictwa

▪ Zabytek zadbany

Konkurs ma na celu promocję właściwej opieki nad zabytkami – prowadzonych wzorowo prac badawczych, konserwatorskich, rewaloryzacyjnych i adaptacyjnych, a także systematycznych działań na rzecz właściwego utrzymania zabytków

Kategorie konkursowe:

- A. Utrwalenie wartości zabytkowej obiektu;
- B. Rewaloryzacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu (w tym założenia dworskie i pałacowe);

- C. Adaptacja obiektów zabytkowych;
- D. Architektura i budownictwo drewniane;
- E. Zabytki techniki (w tym budownictwo przemysłowe i inżynieryjne);
- F. Kategoria specjalna: właściwe użytkowanie i stała opieka nad zabytkiem.

Nagrodzeni i wyróżnieni otrzymują tablice „Zabytku Zadbanego” do oznakowania obiektów. Nagrodzone zabytki są prezentowane w dedykowanych wydawnictwach Narodowego Instytutu Dziedzictwa, przekazywanych właścicielom zabytków i przedstawicielom ogólnopolskiego środowiska konserwatorskiego.

<https://nid.pl/konkursy/>

▪ **Samorząd dla dziedzictwa**

Konkurs jest adresowany do samorządów gminnych (miejskich, miejsko-wiejskich i wiejskich), które wzorowo wywiązują się z obowiązku opracowywania i wdrażania Gminnych programów opieki nad zabytkami, spełniając ustawowe cele realizacji tych programów – ochronę i zachowanie wartości dziedzictwa kulturowego oraz zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy w oparciu o efektywne wykorzystanie potencjału zasobów dziedzictwa kulturowego.

Laureaci oraz wyróżnieni wyłonieni przez Jury konkursu otrzymują dyplomy oraz tablice pamiątkowe. Nagrodami dla laureatów konkursu są filmy promujące dziedzictwo kulturowe gmin wyprodukowane przez Narodowy Instytut Dziedzictwa. Dodatkowo, w każdej edycji konkursu NID prowadzi w zarządzanych przez siebie kanałach komunikacji kampanię informacyjną na temat dziedzictwa kulturowego gmin oraz działań samorządów w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

<https://nid.pl/konkursy/>

10.1.5. Środki Funduszu Kościelnego

Fundusz kościelny stanowi wyodrębnioną pozycję w części 43. budżetu państwa – wyznania religijne oraz mniejszości narodowe i etniczne. Dysponentem środków jest Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Dotacje są przeznaczane na:

- konserwacje i remonty obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej,
- wspomaganie kościelnej działalności charytatywno-opiekuńczej

Z Funduszu Kościelnego nie finansuje się co do zasady prac konserwatorskich dotyczących otoczenia obiektu (np. chodniki, ogrodzenia, trawniki).

<https://www.gov.pl/web/mswia/fundusz-koscielny>

10.1.6. Dotacje celowe z budżetu państwa udzielane przez Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Dotacje są udzielane corocznie na podstawie zarządzenia Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na dofinansowanie prac konserwatorskich lub restauratorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa, oraz prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

<http://www.torun.wkz.gov.pl/bip/art/files/345>

10.2. Inne źródła

Finansowaniem działań na rzecz ochrony zabytków zajmują się również wybrane fundacje, w tym:

10.2.1. Fundacja City Handlowy im. Leopolda Kronenberga

W Programie dotacji udzielane jest dofinansowanie w różnych obszarach programowych, w tym „Dziedzictwo kulturowe”. O dotacje mogą wnioskować: fundacje, stowarzyszenia, uczelnie wyższe, szkoły, domy kultury, biblioteki, jednostki samorządu terytorialnego.

<https://www.citibank.pl/poland/kronenberg/polish/9637.htm>

10.2.2. Fundacja KGHM Polska Miedź

Fundacja wspiera m.in. inicjatywy w obszarze kultury i tradycji. Celem Fundacji jest troska o lokalną tożsamość, tradycje i wsparcie tych obszarów, które są dla ludzi ważne. Podstawą działania są darowizny udzielane osobom fizycznym i instytucjom na odbudowę i rewitalizację zabytków.

<http://fundacjakghm.pl/kultura-i-tradycje/>

10.3. Zachęty podatkowe

Ulga na zabytki

Ulga to zachęta podatkowa (odliczenie od podstawy opodatkowania) skierowana do właścicieli lub współwłaścicieli zabytku nieruchomego będących podatnikami PIT. Ulga polega na odliczeniu od podstawy opodatkowania:

- 50% kwoty poniesionych wydatków na wpłaty na fundusz remontowy oraz na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane dotyczące zabytku (wpisanego do rejestru zabytków lub znajdującego się w ewidencji zabytków);
- poniesionego wydatku na nabycie zabytku wpisanego do rejestru zabytków:
 - pod warunkiem, że na nabytą nieruchomość ponosisz również wydatek o charakterze remontowo – konserwatorskim;
 - nie więcej niż kwotę odpowiadającą iloczynowi 500 zł i liczby metrów kwadratowych powierzchni użytkowej tego zabytku;
 - limit odliczenia na wszystkie inwestycje z tego tytułu nie może przekroczyć 500 000 zł.

Wpłaty na fundusz remontowy, wydatki na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane odlicza się w zeznaniu podatkowym składanym za rok podatkowy, w którym poniesiono wydatki.

Wydatki na nabycie zabytku nieruchomego odlicza się w zeznaniu podatkowym składanym za rok, w którym po raz pierwszy na rzecz tego zabytku poniesiono wydatki na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane.

W przypadku wydatków na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane podatnik musi:

- być właścicielem lub współwłaścicielem zabytku nieruchomego w momencie ponoszenia wydatku,
- posiadać sporządzone na piśmie pozwolenie wojewódzkiego konserwatora zabytków na prowadzenie tych prac – w przypadku zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków,
- posiadać sporządzone na piśmie zalecenia konserwatorskie – w przypadku zabytku nieruchomego znajdującego się w wojewódzkiej lub gminnej ewidencji zabytków,
- posiadać fakturę wystawioną przez podatnika podatku VAT niekorzystającego ze zwolnienia od tego podatku

<https://www.podatki.gov.pl/pit/ulgi-odliczenia-i-zwolnienia/ulga-na-zabytki/#Jakie-warunki>

10.4. Dotacje wojewódzkie

Na podstawie art. 81 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego podejmuje corocznie uchwałę w sprawie udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków położonych na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego. Środki na dotacje to środki unijne pochodzące z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego oraz budżetu województwa, rozdysponowywane w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

<https://kujawsko-pomorskie.pl/projekty-unijne>

10.5. Dotacje powiatowe

Na podstawie art. 81. ust. 1. i 2. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielona przez organ stanowiący powiatu, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dotacja, w zakresie określonym w art. 77, może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru. Zgodnie z Art. 82. ust. 1 łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

10.6. Dotacje gminne

Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 2020 poz. 713) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest zadaniem własnym gminy. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu Gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytku określa odpowiednia uchwała, podjęta przez Radę Gminy. Dotacje na prace przy obiektach włączonych do gminnej ewidencji zabytków mogą udzielać organy administracji samorządowej (wójt / burmistrz / prezydent / starosta / marszałek) na podstawie stosownej uchwały. Wojewódzki Konserwator Zabytków nie może udzielać dotacji na prace przy tych obiektach.

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

Cele zawarte w „Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Lipno na lata 2024-2027” będą realizowane poprzez współpracę władz Gminy z:

- Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- Kujawsko-Pomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków
- Urzędem Marszałkowskim Województwa Kujawsko-Pomorskiego
- władzami kościelnymi

Współpraca będzie realizowana w oparciu o zawierane umowy i porozumienia z wykorzystywaniem instrumentów finansowych w postaci projektów, dotacji, lokalnych programów i własnych inicjatyw.

W miarę możliwości w corocznym uchwalaniu budżetu Gminy będą rezerwowane środki własne na prace remontowe i porządkowe w obrębie zabytków i ich otoczenia, w tym zabytkowej zieleni. Zakłada się także zabezpieczanie środków własnych na działania edukacyjne w zakresie opieki nad zabytkami, historii Gminy, a także promocję lokalnego dziedzictwa.

Planowane działania będą realizowane przy współpracy z lokalnymi stowarzyszeniami i instytucjami. Podejmowane działania będą ukierunkowane na wewnętrzną integrację mieszkańców Gminy wzmacniającą poczucie tożsamości i identyfikacji terytorialnej oraz kształtowanie wizerunku Gminy, a także współpracę z gminami sąsiednimi.

11.1. Inwestycje związane z ochroną zabytków wspierane obecnie przez Gminę Lipno:

- Parafia Ostrowite (Umowa nr 2/2024 z dnia 17.09.2024 r.) - dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku - Kościół parafialny p.w. Św. Mateusza Apostoła w Ostrowitem – 510 000,00 zł, w tym 499 800,00 zł to środki pozyskane z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków i udział własny Gminy Lipno (2%) - 10 200,00 zł – realizacja 2024-2026;
 - prace konserwatorskie i restauratorskie podjęto na podstawie decyzji zezwalającej Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Toruniu Nr ZN/252/2022 z dnia 03.06.2022 r. z zapisanym terminem ważności na dzień 31.12.2025 r. oraz decyzji Nr ZN/305/2024 z dnia 23.07.2024 r. z zapisanym terminem ważności do 31.12.2026 r.
 - zakres prac obejmuje prace remontowe obejmujące konserwację dachu oraz powierzchni ścian zewnętrznych ww. kościoła
- Parafia Karnkowo (Umowa nr 1/2024 z dnia 16.08.2024 r.) - dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku - Kościół parafialny p.w. Św. Jadwigi w Karnkowie – 508 892,82 zł, w tym 498 714,96 zł to środki pozyskane z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków i udział własny Gminy Lipno (2%) - 10 177,86 zł – realizacja 2024-2026;
 - prace konserwatorskie i restauratorskie podjęto na podstawie decyzji zezwalającej Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Toruniu Nr ZR/1/2024 z dnia 29.01.2024 r. z zapisanym terminem ważności na dzień 31.12.2026 r.
 - zakres prac obejmuje prace konserwatorskie i restauratorskie chrzcielnicę, rzeźby Chrystusa Ukrzyżowanego, obraz Matki Boskiej Różańcowej, obraz św. Walentego oraz ambony.

11.2. Inwestycje związane z ochroną zabytków planowane przez Gminę Lipno:

Na terenie gminy Lipno przewiduje się prowadzenie i finansowanie następujących robót budowlanych, konserwatorskich i restauratorskich:

- Rewaloryzacja zabytkowego parku w Radomicach w zakresie:
 - przeprowadzenia prac pielęgnacyjnych i sanitarnych w obrębie drzewostanu parkowego
 - wykonania prac konserwacyjnych w obrębie układu wodnego w parku

- Rewaloryzacja zabytkowego parku w Złotopolu w zakresie:
 - przeprowadzenia prac pielęgnacyjnych i sanitarnych w obrębie drzewostanu parkowego

W miarę możliwości w corocznym uchwalaniu budżetu Gminy Lipno będą rezerwowane środki własne na prace remontowe i porządkowe w obrębie zabytków i ich otoczenia, w tym zabytkowej zieleni (parki, cmentarze). Zakłada się także zabezpieczanie środków własnych na działania edukacyjne w zakresie opieki nad zabytkami, historii gminy, a także promocję lokalnego dziedzictwa.

W rocznym budżecie gminy Lipno będzie przeznaczony ok. 2% na ochronę zabytków.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Lipno oprócz ukierunkowania na ochronę zabytków będzie istotnym narzędziem w realizacji polityki gminnej w zakresie jej promocji, a także w zakresie budowania lokalnej tożsamości.

12. Załączniki

12.1. WYKAZ ZABYTEKÓW NA TERENIE GMINY LIPNO – (STAN NA 07.2024)

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Rejestr zabytków/ Ewidencja zabytków	Lokalizacja
1	Barany	krzyż przydrożny	1 poł. XX w.	ew. zab.	dz. nr 54/5, 70/4, ob. 0001 Barany
2	Białowieżyn	kapliczka przydrożna z figurą NMP	1945	ew. zab.	dz. nr 16/1, ob. 0002 Białowieżyn
		zespół kościoła:		ew. zab.	dz. nr 48, ob. Brzeźno
3	Brzeźno	ogrodzenie kościoła z bramą	2 poł. XIX w.	ew. zab.	
4		kapliczka z figurą NMP	poł. XX w.	ew. zab.	
5	Brzeźno	kapliczka z figurą NMP	1948	ew. zab.	dz. nr 138, ob. 0002 Brzeźno
6	Brzeźno	krzyż przydrożny	1 poł. XX w., remont. po 2010	ew. zab.	dz. nr 36/3, 109/1, ob. 0004 Brzeźno
7	Brzeźno	cmntarz rzymskokatolicki	2 poł. XIX w.	ew. zab.	dz. 99, ob. 0002 Brzeźno
8	Brzeźno	budynek d. szkoły ewangelickiej nr 29	2 poł. XIX w.	ew. zab.	dz. 116, ob. 0004 Brzeźno
9	Brzeźno	d. dom protestancki, później organistówka, ob. dom nr 3	XIX/XX w.	ew. zab.	dz. 49/1, ob. 0004 Brzeźno
10	Brzeźno	cmntarz ewangelicki	pocz. XX w.	1994.06.29 – A/347	dz. 2299/3, ob. 0004 Brzeźno
		zespół dworsko-parkowy:		ew. zab.	
11	Brzeźno	rządcówka	2 poł. XIX w.	ew. zab.	dz. nr 44, ob. 0004 Brzeźno
12		brama wjazdowa	2 poł. XIX w.	ew. zab.	dz. nr 2300/6, ob. 0004 Brzeźno
13		park dworski	XIX w.	ew. zab.	
14	Grabiny	cmntarz ewangelicki I		ew. zab.	dz. nr 160, ob. Grabiny
15	Grabiny	cmntarz ewangelicki II		ew. zab.	dz. nr 81, ob. Grabiny
16	Chodorążek	kapliczka przydrożna z figurą NMP	I. 30-te XX w., przebud. po 2012	ew. zab.	dz. nr 327 ob. Chodorążek
17	Chodorążek	kapliczka przydrożna z figurą NMP	ok. 1900	ew. zab.	dz. nr 306, ob. Chodorążek

18	Chodorążek	krzyż przydrożny	I. 30-te XX w., przebud. I. 70-te XX w.	ew. zab.	dz. nr 36/1, ob. Chodorążek
19	Chodorążek	dom nr 4	I. 30-te XX w.	ew. zab.	dz. nr 372, ob. Chodorążek
20	Chodorążek	dom nr 5	1 ćw. XX w.	ew. zab.	dz. nr 84, ob. Chodorążek
21	Chodorążek	cmentarz ewangelicki	k. XIX w.	ew. zab.	dz. nr 326/5, ob. Chodorążek
22	Chlebowo	dwór	ok. 1920	ew. zab.	dz. nr 139/2, ob. Chlebowo
23	Chlebowo	dom nr 13	XIX/XX w.	ew. zab.	dz. nr 106, ob. Chlebowo
24	Chlebowo	kapliczka przydrożna	1 poł. XX w., 1952, przebud. Po 2015	ew. zab.	dz. nr 122/2, ob. 0012 Jastrzębie
25	Chlebowo	krzyż przydrożny	I. 30-te XX w., przebud. I. 70-te XX w.	ew. zab.	dz. nr 139/3, ob. Chlebowo
26	Elzanowo	cmentarz ewangelicki	2 ćw. XIX w.	1994.06.29 – A/669	dz. nr 202, ob. Kłokock
	Głodowo	zespół dworsko-parkowy:		1984.07.27 – A/1235/1-2	dz. nr 268/1, 270, 268/2, 259/2, część 256/4, ob. Głodowo
27		dwór	1881-1906		
28		park dworski	XVIII w., XX w.		
29		budynek gospodarczy	k. XIX w.	ew. zab.	
30		ośmiorak	k. XIX w.	ew. zab.	
31	Głodowo	figura NMP	ok. poł. XX w.	ew. zab.	dz. nr 259/7, ob. Głodowo
32	Głodowo	grodzisko		1969.11.26 – C/108	dz. nr 2154, ob. Karnkowo
33	Ignackowo	krzyż przydrożny	1 poł. XX w., rem. L. 80-te XX w.	ew. zab.	dz. nr 148, 44, ob. 0010 Ignackowo
34	Ignackowo	cmentarz ewangelicki	k. XIX w.	ew. zab.	dz. nr 2377/2, ob. Barany
35	Jankowo	krzyż morowy	1 poł. XX w., rem. 2018	ew. zab.	dz. nr 61/1, 54, ob. 0011 Jankowo
36	Jankowo	kapliczka przydrożna z drewnianą figurą biskupa	pocz. XX w., rem. po 2000	ew. zab.	dz. nr 76/7, 54, ob. 0011 Jankowo
37	Jastrzębie	kapliczka przydrożna z figurą NMP	ok. 1900	ew. zab.	dz. nr 315 ob. 0012 Jastrzębie
38	Jastrzębie	kapliczka przydrożna z figurą NMP	1 ćw. XX w.	ew. zab.	dz. nr 232, ob. 0012 Jastrzębie
	Jastrzębie	zespół dworsko-parkowy:		1993.11.5 – A/1025/1-2	
39		dwór	pocz. XIX w.		dz. nr 255/1, 2342/4, ob.

40		park dworski	pocz. XX w.		0012 Jastrzębie
41		stajnia	k. XIX w.	ew. zab.	
	Karnkowo	zespół kościoła parafialnego:			
42		kościół parafialny rzymskokatolicki pw. Św. Jadwigi	4 ćw. XVI w.	1982.11.15 – A/432	dz. nr 334 ob. 0012 Karnkowo
43		figurą Jana Chryzostoma		ew. zab.	
44		kapliczka z figurą Chrystusa i NMP		ew. zab.	
45		ogrodzenie z bramą		ew. zab.	
46		plebania nr 3		ew. zab.	dz. nr 379, ob. 0012 Karnkowo
47		budynek gospodarczy przy plebanii		ew. zab.	dz. nr 334 ob. 0012 Karnkowo
	Karnkowo	zespół dworsko-parkowy:		1991.03.20 – A/1346	dz. nr 480, ob. 0012 Karnkowo
48		dwór	1808-1824		dz. nr 480, 478, 479, ob. 0012 Karnkowo
49		park dworski	1 poł. XIX w.		
50		oficyna I	1872		dz. nr 478 ob. 0012 Karnkowo
51		oficyna II	1 ćw. XIX w.		
52		gorzelnia	1886		dz. nr 473, ob. 0012 Karnkowo
53		spichlerz	ok. poł. XIX w.		dz. nr 481/6, ob. 0012 Karnkowo
54		tzw. dworek	4 ćw. XIX w.		dz. nr 469 ob. 0012 Karnkowo
55		budynek mieszkalny - czworak	4 ćw. XIX w.	ew. zab. na obszarze wpisu do rej. zabytków zespołu dworsko-parkowego	dz. nr 477 ob. 0012 Karnkowo
56		budynek mieszkalny - sześciorak	4 ćw. XIX w.		dz. nr 466 ob. 0012 Karnkowo
57		piwnica	4 ćw. XIX w.		dz. nr 470 ob. 0012 Karnkowo

58		brama z ogrodzeniem zespołu dworsko-parkowego	4 ćw. XIX w.		dz. nr 472 ob. 0012 Karnkowo
59		brama z ogrodzeniem folwarku	4 ćw. XIX w.		dz. nr 472 ob. 0012 Karnkowo
60		magazyn spirytusu	1886		dz. nr 475 ob. 0012 Karnkowo
61		kotłownia	1886		dz. nr 473 ob. 0012 Karnkowo
62		d. stajnia i wozownia, ob. magazyn	ok. poł. XIX w.		dz. nr 481 ob. 0012 Karnkowo
		zespół cmentarza parafialnego:			
63		kaplica cmentarna pw. Św. Jadwigi	ok. 1833	ew. zab.	
64	Karnkowo	brama z ogrodzeniem	2 poł. XIX w.	ew. zab.	dz. nr 383 ob. 0012 Karnkowo
65		nagrobki		ew. zab.	
66		starodrzew		ew. zab.	
67	Karnkowo	dom nr 1	1 ćw. XX w.	ew. zab.	dz. nr 378 ob. 0012 Karnowo
68		budynek gospodarczy nr 1	1 ćw. XX w.	ew. zab.	
69	Karnkowo	dom nr 2	1 ćw. XX w.	ew. zab.	dz. nr 379 ob. 0012 Karnowo
70	Karnkowo	dom nr 15	I. 30-te XX w	ew. zab.	dz. nr 320 ob. 0012 Karnowo
71	Karnkowo	dom drewniany nr 18	I. 30-te XX w	ew. zab.	dz. nr 315 ob. 0012 Karnowo
72	Karnkowo	dom nr 19	I. 30-te XX w	ew. zab.	dz. nr 406 ob. 0012 Karnowo
73		dom nr 23	2 ćw. XX w.	ew. zab.	dz. nr 308 ob. 0012 Karnowo
74	Karnkowo	obora nr 23	2 ćw. XX w.	ew. zab.	dz. nr 307 ob. 0012 Karnowo
75		stajnia z wozownią nr 23	2 ćw. XX w.	ew. zab.	dz. nr 308 ob. 0012 Karnowo
76	Karnkowo	dom drewniany nr 24	I. 30-te XX w	ew. zab.	dz. nr 306 ob. 0012 Karnowo
77	Karnkowo	dom drewniany nr 30	pocz. XX w.	ew. zab.	dz. nr 248/2 ob. 0012 Karnowo
78		dom nr 32	1937	ew. zab.	dz. nr 248/1 ob. 0012 Karnowo
79	Karnkowo	obora nr 32	I. 30-te XX w	ew. zab.	dz. nr 248/1 ob. 0012 Karnowo
80	Karnkowo	dom drewniany nr 40	I. 30-te XX w	ew. zab.	dz. nr 257 ob. 0012 Karnowo

81	Karnkowo	dom przy d. szkole	XIX/XX w.	ew. zab.	dz. nr 265/1 ob. 0012 Karnowo
82	Karnkowo	budynek d. szkoły	XIX/XX w.	ew. zab.	dz. nr 264 ob. 0012 Karnowo
83	Karnkowo	krzyż przydrożny	2 ćw. XX w., rem. po 2011	ew. zab.	dz. nr 294/1 ob. 0012 Karnowo
	Kolankowo	zespół dworsko-parkowy:		ew. zab.	
84		dwór	1927	ew. zab.	dz. nr 181 ob. 0012 Kolankowo
85		park dworski	2 ćw. XX w.	ew. zab.	dz. nr 181, 178, 1224/1 ob. 0012 Kolankowo
86	Komorowo	kapliczka przydrożna z figurą NMP	1945	ew. zab.	dz. nr 63/4 ob. 0017 Komorowo
87	Komorowo	krzyż przydrożny	poł. XX w., rem. I. 90-te XX w.	ew. zab.	dz. nr 54/2 ob. 0017 Komorowo
88	Krzyżówki	krzyż przydrożny	1 poł. XX w., rem. I. 80-te XX w.	ew. zab.	dz. nr 170/2 ob. 0018 Krzyżówki
	Łochocin	zespół dworsko-parkowy:		ew. zab.	
89		dwór	1920-1928	ew. zab.	dz. nr 403 ob. Łochocin
90		park dworski	1 ćw. XX w.	ew. zab.	
91		warsztaty	pocz. XX w.	ew. zab.	dz. nr 150/35, 150/34 ob. Łochocin
92	Maliszewo	cmentarz choleryczny	2 poł. XIX w.	ew. zab.	dz. nr 203 ob. 0022 Maliszewo
93	Maliszewo	kapliczka przydrożna z figurą NMP	1948	ew. zab.	dz. nr 593 ob. 0022 Maliszewo
94	Maliszewo	krzyż przydrożny	1 poł. XX w., rem. po 1990	ew. zab.	dz. nr 464/1 ob. 0022 Maliszewo
95	Maliszewo	krzyż przydrożny	poł. XX w.	ew. zab.	dz. nr 203 ob. 0022 Maliszewo
96	Okrag	krzyż przydrożny	I. 30-te XX w., przeb. po 2000	ew. zab.	dz. nr 146/1ob. 0022 Lipno Wieś

97	Ostrowite	kościół parafialny rzymskokatolicki drewniany pw. Św. Mateusza	ok. poł. XVII w.	1982.11.15 – A/431	dz. nr 262 ob. Ostrowite
98	Ostrowite	figura Chrystusa przy kościele parafialnym	1936	ew. zab.	
99	Ostrowite	d. owczarnia nr 6	1 ćw. XX w.	ew. zab.	dz. nr 250/4 ob. Ostrowite
100	Ostrowite	piwnica ziemna nr 6	1 ćw. XX w.	ew. zab.	
101	Ostrowite Rumunki	cmmentarz rzymskokatolicki: nagrobki	2 poł. XIX w.	ew. zab.	dz. nr 171 ob. Ostrowite
102	Ośmiałowo	krzyż przydrożny	pocz. XX w., rem. po 2015	ew. zab.	dz. nr 153/7 ob. 0026 Ośmiałowo
103	Popowo	kapliczka przydrożna z figurą NMP	1 poł. XX w., rem. po 2000	ew. zab.	dz. nr 104/1 ob. 0028 Popowo
104	Radomice	park podworski	2 poł. XIX w.	ew. zab.	dz. nr 658/1, 681, 97/1, 95/9, cz. 98/1 ob. Radomice
105	Radomice	d. krochmalnia z zespołu folwarku dworu	2 poł. XIX w.	ew. zab.	dz. nr 93/15, ob. Radomice
106	Radomice	d. obora z zespołu folwarku dworu	2 poł. XIX w.	ew. zab.	dz. nr 594/1, ob. Radomice
107	Radomice	pomnik pamięci	poł. XX w. rem. 1969, 1986	ew. zab.	dz. nr 44/1, 44/5, ob. 0029 Radomice
108	Radomice	kapliczka przydrożna	1905, 2020	ew. zab.	dz. nr 93/15, ob. 0029 Radomice
109	Rumunki Głódowskie	kapliczka przydrożna	1 poł. XX w.	ew. zab.	dz. nr 559, ob. Głódowo
110	Rumunki Karnkowskie	kapliczka przydrożna z figurą NMP	1 ćw. XX w.	ew. zab.	dz. nr 96, ob. Rumunki Karnkowskie
111	Suradowo	kapliczka przydrożna z figurą MB Skępskiej	1 poł. XX w.,	ew. zab.	dz. nr 22/2 ob. Piątki
112	Trzebiegoszcz	dom nr 11	pocz. XX w.	ew. zab.	dz. nr 93/1 ob. 0032 Trzebiegoszcz
113	Trzebiegoszcz	kapliczka przydrożna z figurą NMP	pocz. XX w.	ew. zab.	dz. nr 93/2 ob. 0032 Trzebiegoszcz
	Wąkole	zespół dworsko-parkowy:			
114		dwór	I. 20-te XX w.	ew. zab.	dz. nr 2202/9, ob. Brzeźno
115		park dworski	k. XIX w.	ew. zab.	dz. nr 2202/9, 2202/12, 2202/11, 2202/13, 2202/10 ob. Brzeźno
116		ogrodzenie zespołu	I. 20-te XX w.	ew. zab.	dz. nr 2202/9, ob. Brzeźno

		zespół dworsko-parkowy:			
117	Wichowo	dwór	1926	ew. zab.	dz. nr 264/6 ob. Wichowo
118		park dworski	pocz. XX w.	ew. zab.	dz. nr 264/6, 264/1, 264/4 ob. Wichowo
119	Wichowo	figura Chrystusa	1947	ew. zab.	dz. nr 72/1 ob. Wichowo
		zespół dworsko-parkowy:		ew. zab.	
120	Wierzbick	dwór	1880-1890	1985.09.18 – A/1217/1-2	dz. nr 343/2 ob. Wierzbick
121		park dworski	2 poł. XIX w.		
122	Wierzbick	kapliczka przydrożna z figurą NMP	1946	ew. zab.	dz. nr 224/1 ob. Wierzbick
123	Wierzbick	kapliczka przydrożna z figurą NMP	1958	ew. zab.	dz. nr 128/1 ob. Wierzbick
124	Wierzbick	dom drewniany nr 31	poc. XX w.	ew. zab.	dz. nr 295 ob. Wierzbick
125	Złotopole	park dworski	2 poł. XIX w.	1994.04.19 – A/724	dz. nr 92/20 ob. Złotopole

12.2. NIECZYNNE CMENTARZE, MOGIŁY Z CZASÓW WOJNY, MIEJSCA PAMIĘCI NA TERENIE GMINY LIPNO – (STAN NA 07.2024)

1	Karnkowo	cmentarz katolicki w Karnkowie – mogiła zbiorowa	dz. nr 383 ob. Karnkowo
2	Nagórzynek	obelisk	dz. nr 2159 ob. Karnkowo
3	Radomice	pomnik w miejscu straceń	dz. nr 44/1 ob. Radomice
4	Karnkowo	obelisk	dz. nr 2157 ob. Karnkowo
5	Karnkowo	mogiła zbiorowa	dz. nr 383 ob. Karnkowo

12.3. WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH W GMINIE LIPNO (STAN NA 09.2024)

Lp.	Miejscowość	Nr stanowiska	Nr AZP	Nr na AZP	Funkcja	Kultura	Bliższa chronologia	Uwagi
1	Makówiec/ Chodorążek	2	42-49	27	osada	k. prapolska	III okres wczesne średniowiecze	
2	Chlebowo	1	42-49	36	śląd osadnictwa		nowożytny XVI-XVII w.	
3	Makówiec/ Chlebowo	5	42-49	55	osada		nowożytny XVII-XVIII w.	
4	Chodorążek	1	42-50	3	osada		nowożytny XVI-XVII w.	
5	Chodorążek	2	42-50	4	osada		nowożytny XVI-XVII w.	
6	Chodorążek	3	42-50	5	osada		nowożytny XVII-XVIII w.	
7	Brzeźno	2	43-47	1	osada		nowożytny XVII-XIX w.	
8	Brzeźno	3	43-47	2	śląd osadnictwa		neolit	
					osada		nowożytny XVI-XVIII w.	
9	Brzeźno	4	43-47	3	osada		nowożytny XVII-XIX w.	
10	Czarna Rola	1	43-47	4	osada		neolit	
11	Wąkole	1	43-47	7	osada		nowożytny XVIII-XX w.	
12	Jankowo	1	43-48	1	śląd osadnictwa		pradzieje	
					punkt osadniczy		nowożytny XVI-XVII w.	
13	Jankowo	2	43-48	2	obozowisko	k. iwieńska- trzcieniecka	III okres epoki brązu	
14	Jankowo	3	43-48	3	śląd osadnictwa		pradzieje	
15	Jankowo	4	43-48	4	śląd osadnictwa	k. przeworska		
					śląd osadnictwa		nowożytny XVII-XVIII w.	
16	Jankowo	5	43-48	5	śląd osadnictwa		epoka kamienia	
					punkt osadniczy		nowożytny XVI-XVII w.	
17	Jankowo	6	43-48	6	śląd osadnictwa		epoka kamienia	
					osada	k. przeworska	OR	
					osada		XIII-XIV w	

18	Jankowo	7	43-48	7	śląd osadnictwa		epoka kamienia	
					osada	k. przeworska	OR	
19	Jankowo	8	43-48	8	osada	k. przeworska	OR	
20	Brzeźno	1	43-48	9	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowatych	neolit	
21	Maliszewo	1	43-48	10	osada	k. łużycka	III-IV okres epoki brązu	
22	Maliszewo	2	43-48	11	obozowisko		mezolito-neolit	
23	Maliszewo	3	43-48	12	obozowisko		epoka kamienia	
					punkt osadniczy	k. łużycka	III-IV okres epoki brązu	
24	Maliszewo	4	43-48	13	śląd osadnictwa		neolit/epoka brązu	
					osada	k. przeworska	OR	
25	Maliszewo	5	43-48	14	osada		XIII-XIV w.	
26	Maliszewo	6	43-48	15	śląd osadnictwa	k. przeworska	OR	
					punkt osadniczy		XII-XIII w.	
27	Maliszewo	7	43-48	16	punkt osadniczy		wczesna epoka brązu	
28	Maliszewo	8	43-48	17	śląd osadnictwa	k. przeworska	OR	
					punkt osadniczy		nowożytny XVI-XVII w.	
29	Maliszewo	9	43-48	18	osada	k. przeworska	OR	
30	Maliszewo	10	43-48	19	śląd osadnictwa	k. łużycka		
					punkt osadniczy		XV-XVI w.	
31	Maliszewo	11	43-48	20	osada	k. przeworska	OR	
32	Maliszewo	12	43-48	21	osada	k. przeworska	OR	
33	Maliszewo gm. Lipno /miasto Lipno	13	43-48	22	osada	k. łużycka	IV-V okres epoki brązu	
34	Maliszewo	14	43-48	23	obozowisko		mezolito-neolit	
35	Maliszewo	15	43-48	24	osada/cmentarzysko	k. komornicka	mezolito	
36	Maliszewo	16	43-48	25	osada		wczesna epoka brązu	
37	Maliszewo	17	43-48	26	osada	k. przeworska	OR	

38	Maliszewo	18	43-48	27	osada	k. przeworska	okres lateński	
39	Maliszewo	19	43-48	28	osada	k. przeworska	okres lateński	
40	Maliszewo	20	43-48	29	osada	k. przeworska	OR	
41	Maliszewo	21	43-48	30	osada produkcyjna	?	?	
42	Jankowo	9	43-48	31	śląd osadnictwa	k. przeworska	OR	
					osada		XV-XVI w.	
43	Złotopole	3	43-48	32	osada	k. łużycka	V okres epoki brązu	
44	Trzebiegoszcz	2	43-48	39	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych	neolit	
45	Trzebiegoszcz	3	43-48	40	punkt osadniczy		XV-XVII w.	
46	Maliszewo	23	43-48	42	śląd osadnictwa	k. łużycka	późna epoka brązu/halsztat	
					punkt osadniczy		nowożytny XVI-XVII w.	
47	Trzebiegoszcz	1	43-48	43	cmentarzysko	k. łużycka		archiwalne nieznana lokalizacja
48	Złotopole	4	43-49	1	punkt osadniczy	k. polska	III-wczesne średniowiecze	
49	Złotopole	5	43-49	2	śląd osadnictwa		neolit/epoka brązu	
					śląd osadnictwa	k. polska	późne średniowiecze/nowożytny XVI-XVIII w.	
50	Złotopole	6	43-49	3	punkt osadniczy	k. polska	XIII-XIV w.	
					punkt osadniczy	k. łużycka	epoka brązu	
51	Złotopole	7	43-49	4	punkt osadniczy		wczesne średniowiecze	
					śląd osadnictwa		XIV-XV w.	
52	Biskupin	1	43-49	9	punkt osadniczy		III-wczesne średniowiecze	
53	Złotopole	9	43-49	19	osada	?	?	
54	Złotopole	10	43-49	20	śląd osadnictwa		nowożytny XVI-XVIII w.	
55	Złotopole	11	43-49	21	śląd osadnictwa		III-wczesne średniowiecze	
56	Lipno Wieś	1	43-49	22	punkt osadniczy		XIV w.	
57	Lipno Wieś	2	43-49	23	punkt osadniczy		nowożytny XVI-XVIII w.	
58	Lipno Wieś	3	43-49	24	punkt osadniczy		nowożytny XVI-XVIII w.	

59	Jastrzębie	1	43-49	25	punkt osadniczy		okres lateński	
					punkt osadniczy		III-wczesne średniowiecze	
					punkt osadniczy		nowożytny XVI-XVIII w.	
60	Jastrzębie	2	43-49	26	osada		XV-XVII w.	
61	Okręg	1	43-49	27	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych	neolit	
					śląd osadnictwa		XIV-XV w.	
62	Lipno Wieś	4	43-49	28	punkt osadniczy		XV-XVII w.	
63	Jastrzębie	3	43-49	29	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze	
					punkt osadniczy		nowożytny XVI-XVIII w.	
64	Jastrzębie	4	43-49	30	śląd osadnictwa		neolit	
65	Lipno Wieś	5	43-49	31	punkt osadniczy		XIV-XV w.	
66	Lipno Wieś	6	43-49	32	punkt osadniczy		wczesne średniowiecze	
					punkt osadniczy		XV-XVII w.	
67	Lipno Wieś	7	43-49	33	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze	
					punkt osadniczy		XIV-XV w.	
					śląd osadnictwa		neolit/epoka brązu	
68	Okręg	2	43-49	34	śląd osadnictwa		XV-XVI w.	
69	Lipno Wieś	8	43-49	35	punkt osadniczy		XV-XVI w.	
					śląd osadnictwa		III-wczesne średniowiecze	
70	Karnkowo	1	43-49	37	punkt osadniczy		nowożytny XVI-XVIII w.	
71	Karnkowo	2	43-49	38	śląd osadnictwa	?	?	
					śląd osadnictwa		XV-XVI w.	
72	Karnkowo	3	43-49	39	punkt osadniczy		XV-XVI w.	
73	Kolankowo	2	43-49	40	śląd osadnictwa		III-wczesne średniowiecze	
74	Jastrzębie	5	43-49	43	śląd osadnictwa		nowożytny XVI-XVIII w.	
75	Karnkowo	4	43-49	44	śląd osadnictwa		nowożytny XVI w.	
76	Karnkowo	5	43-49	45	punkt osadniczy		II-III okres wczesne średniowiecze	
77	Karnkowo	6	43-49	46	śląd osadnictwa		neolit	

					punkt osadniczy	k. łużycka	późna epoka brązu/halsztat	
					punkt osadniczy		III-wczesne średniowiecze	
					osada		XV-XVII w.	
78	Karnkowo	7	43-49	47	śląd osadnictwa		XIV-XV w.	
79	Złotopole	2	43-49	48	cmentarzysko	k. grobów kloszowych	Ha-La	
80	Jastrzębie	6	43-49	49	punkt osadniczy		XIV-XV w.	
81	Jastrzębie	7	43-49	50	śląd osadnictwa	?	?	
					punkt osadniczy		XIV-XV w.	
82	Jastrzębie	8	43-49	51	śląd osadnictwa		III-wczesne średniowiecze	
					punkt osadniczy		XIV-XV w.	
83	Złotopole	12	43-49	52	śląd osadnictwa	?	neolit	
84	Jastrzębie	9	43-49	53	śląd osadnictwa		III-wczesne średniowiecze	
85	Złotopole	13	43-49	54	punkt osadniczy	k. grobów kloszowych	okres lateński	
86	Złotopole	14	43-49	55	śląd osadnictwa	k. łużycka	późna epoka brązu/halsztat	
87	Złotopole	1	43-49	56	śląd osadnictwa	k. przeworska	OR	
88	Karnkowo	1	43-50	6	osada	k. polska	XIV-XV w.	
89	Ośmiałowo	1	44-48	1	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze XIII w.	
					śląd osadnictwa		nowożytny XVI-XVII w.	
90	Ośmiałowo	2	44-48	2	śląd osadnictwa	k. łużycka	halsztat	
					śląd osadnictwa		nowożytny XVI-XVII w.	
91	Ośmiałowo	3	44-48	3	śląd osadnictwa	?	?	
92	Ośmiałowo	4	44-48	4	osada	k. łużycka	V okres epoki brązu	
93	Komorowo	1	44-48	5	śląd osadnictwa		neolit	
94	Komorowo	2	44-48	6	osada		wczesne średniowiecze XII-XIII w.	
95	Ośmiałowo	5	44-48	7	śląd osadnictwa	k. łużycka	V okres epoki brązu	
96	Ignackowo	1	44-48	8	śląd osadnictwa	?	?	
97	Ośmiałowo	6	44-48	9	osada		wczesne średniowiecze XIII w.	

					śląd osadnictwa		neolit	
98	Ignackowo	2	44-48	10	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych	neolit	
99	Komorowo	3	44-48	11	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowatych/k. amfor kulistych	neolit	
					punkt osadniczy		późne średniowiecze XV - XVI w.	
100	Komorowo	4	44-48	12	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze XII w.	
101	Ośmiałowo	7	44-48	13	śląd osadnictwa		późne średniowiecze XIV w.	
102	Ośmiałowo	8	44-48	14	punkt osadniczy		późne średniowiecze XIII-XIV w.	
103	Radomice	15	44-48	15	punkt osadniczy	k. przeworska	OR	
					punkt osadniczy		późne średniowiecze XIV - XV w.	
104	Radomice	2	44-48	16	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych	neolit	
					osada	k. łużycka	V okres epoki brązu	
					punkt osadniczy	?	?	
105	Białowieżyn	1	44-48	17	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze XII-XIII w.	
106	Ośmiałowo	9	44-48	18	punkt osadniczy	k. łużycka	halsztat	
107	Biskupin	2	44-48	19	osada		wczesne średniowiecze XII-XIII w.	
108	Ośmiałowo	10	44-48	20	punkt osadniczy		późne średniowiecze XV - XVI w.	
109	Ośmiałowo	11	44-48	21	osada		późne średniowiecze XV - XVI w.	
110	Biskupin	3	44-48	22	osada	k. łużycka	V okres epoki brązu	
					punkt osadniczy		późne średniowiecze XV - XVI w.	
111	Ośmiałowo	12	44-48	23	punkt osadniczy	k. łużycka	V okres epoki brązu	
112	Ignackowo	3	44-48	24	punkt osadniczy	k. łużycka	epoka żelaza	
113	Ignackowo	4	44-48	25	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych	neolit	
					śląd osadnictwa	k. łużycka	epoka brązu	
114	Ignackowo	5	44-48	26	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych	neolit	

115	Komorowo	5	44-48	27	śląd osadnictwa	k. łużycka	epoka brązu/epoka żelaza	
116	Komorowo	6	44-48	28	śląd osadnictwa		późne średniowiecze XIV - XV w.	
117	Barany	1	44-48	29	śląd osadnictwa	k. łużycka	epoka brązu	
118	Radomice	3	44-48	30	śląd osadnictwa	?	?	
119	Radomice	4	44-48	31	punkt osadniczy	k. przeworska	OR	
120	Radomice	5	44-48	32	śląd osadnictwa		późne średniowiecze XIV - XV w.	
121	Radomice	6	44-48	33	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze XIII w.	
122	Radomice	7	44-48	34	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze XII-XIII w.	
					śląd osadnictwa	?	?	
123	Radomice	8	44-48	35	punkt osadniczy		późne średniowiecze XIII-XIV w.	
124	Barany	2	44-48	36	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych	neolit	
125	Radomice	9	44-49	41	śląd osadnictwa	k. łużycka	epoka brązu	
126	Radomice	10	44-49	42	osada	k. przeworska	okres lateński/OR	
					śląd osadnictwa		późne średniowiecze XIV w.	
127	Ignackowo	6	44-48	43	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych	neolit	
128	Barany	3	44-48	44	śląd osadnictwa	k. łużycka	epoka brązu	
129	Radomice	11	44-48	48	śląd osadnictwa	?	?	
130	Krzyżówki	3	44-48	49	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych	neolit	
131	Barany	4	44-48	53	osada	k. łużycka	IV okres epoki brązu	
					punkt osadniczy		późne średniowiecze XIV - XV w.	
132	Krzyżówki	4	44-48	54	cmentarzysko	k. łużycka	epoka brązu	
133	Krzyżówki	5	44-48	55	punkt osadniczy	k. amfor kulistych	neolit	
134	Ostrowite	1	44-48	56	punkt osadniczy	k. amfor kulistych	neolit	
135	Radomice	12	44-48	57	punkt osadniczy	k. amfor kulistych	neolit	

136	Radomice	13	44-48	58	punkt osadniczy		wczesne średniowiecze XII-XIII w.	
137	Radomice	14	44-48	59	ślad osadnictwa		późne średniowiecze XV - XVI w.	
138	Radomice	1	44-48	60	cmentarzysko	k. wejherowsko-krotoszyńska	Ha-La	
					ślad osadnictwa	?	?	archiwalne nieznanalokalizacja
139	Biskupin	4	44-49	1	ślad osadnictwa		wczesne średniowiecze XIII w.	
					osada		późne średniowiecze XV - XVI w.	
140	Biskupin	5	44-49	3	ślad osadnictwa	k. łużycka	epoka żelaza	
					punkt osadniczy		późne średniowiecze XV - XVI w.	
141	Lipno Wieś II	10	44-49	4	punkt osadniczy		późne średniowiecze XV - XVI w.	
142	Lipno Wieś II	2	44-49	5	ślad osadnictwa		wczesne średniowiecze XII-XIII w.	
					punkt osadniczy		późne średniowiecze XV - XVI w.	
143	Lipno Wieś II	3	44-49	7	osada		późne średniowiecze XIV - XV w.	
144	Białowieżyn	2	44-49	8	punkt osadniczy		wczesne średniowiecze XIII w.	
145	Białowieżyn	3	44-49	9	osada		wczesne średniowiecze - późne średniowiecze XIII-XIV w.	
146	Lipno Wieś II	4	44-49	10	osada	k. pucharów lejkowatych	neolit	
					ślad osadnictwa	k. łużycka	epoka brązu/epoka żelaza	
					punkt osadniczy		nowożytny XVI-XVII w.	
147	Lipno Wieś II	5	44-49	11	ślad osadnictwa	k. łużycka	epoka brązu	
					ślad osadnictwa		nowożytny XVI-XVII w.	
148	Białowieżyn	4	44-49	12	osada		neolit	
					ślad osadnictwa		późne średniowiecze XIV w.	
149	Kłokock	8	44-49	13	ślad osadnictwa		wczesne średniowiecze XII-XIII w.	
					punkt osadniczy		późne średniowiecze XV - XVI w.	
150	Lipno Wieś II	6	44-49	14	ślad osadnictwa		neolit	

					punkt osadniczy		późne średniowiecze XV - XVI w.	
151	Ostrowite	2	44-49	16	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze XII-XIII w.	
152	Ostrowite	3	44-49	17	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze XII-XIII w.	
153	Ostrowite	4	44-49	18	śląd osadnictwa		neolit	
154	Kłokock	2	44-49	19	śląd osadnictwa		neolit	
					śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze XIII w.	
155	Kłokock	3	44-49	20	śląd osadnictwa		neolit	
					śląd osadnictwa		późne średniowiecze XV - XVI w.	
156	Kłokock	4	44-49	21	punkt osadniczy		późne średniowiecze XIII-XIV w.	
157	Lipno Wieś II	7	44-49	22	punkt osadniczy		późne średniowiecze XIV w.	
					śląd osadnictwa	?	?	
158	Kłokock	5	44-49	23	osada		wczesne średniowiecze XII-XIII w.	
159	Kłokock	6	44-49	24	śląd osadnictwa	k. amfor kulistych	neolit	
					śląd osadnictwa	k. łużycka	epoka brązu	
160	Kłokock	7	44-49	25	osada		późne średniowiecze XIII-XIV w.	
161	Tomaszewo	1	44-49	26	punkt osadniczy	k. pucharów lejkwatych	neolit	
					śląd osadnictwa	k. ceramiki sznurowej	neolit	
162	Rumunki Głodowskie	3	44-49	27	punkt osadniczy	k. pucharów lejkwatych	neolit	
163	Rumunki Głodowskie	4	44-49	28	punkt osadniczy	k. pucharów lejkwatych	neolit	
164	Rumunki Głodowskie	5	44-49	29	osada		późne średniowiecze XIII-XIV w.	
165	Rumunki Głodowskie	2	44-49	30	osada		wczesne średniowiecze - późne średniowiecze XII-XIV w.	
166	Głodowo	1a	44-49	31	osada	k. łużycka	epoka brązu	
167	Głodowo	2	44-49	32	punkt osadniczy	k. łużycka	V okres epoki brązu	

					punkt osadniczy		późne średniowiecze XIV-XV w.	
168	Głodowo	3	44-49	33	punkt osadniczy	k. łużycka	epoka brązu	
					punkt osadniczy		późne średniowiecze XIV-XV w.	
					punkt osadniczy			
169	Głodowo	4	44-49	34	punkt osadniczy	k. łużycka	epoka brązu	
					punkt osadniczy		późne średniowiecze XIV-XV w.	
170	Lipno Wieś II	8	44-49	35	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowatych	neolit	
171	Kolankowo	4	44-49	37	punkt osadniczy		wczesne średniowiecze XII-XIII w.	
172	Głodowo	5	44-49	38	osada		nowożytny XVII-XVIII w.	
173	Głodowo	6	44-49	39	punkt osadniczy	k. amfor kulistych	neolit	
					śląd osadnictwa	k. łużycka	epoka brązu	
					osada		wczesne średniowiecze XII-XIII w.	
174	Głodowo	7	44-49	40	punkt osadniczy		wczesne średniowiecze XII-XIII w.	
175	Rumunki Głodowskie	6	44-49	41	punkt osadniczy	?	?	
176	Huta Głodowska	1	44-49	42	punkt osadniczy		wczesne średniowiecze XIII w.	
					punkt osadniczy		późne średniowiecze XV - XVI w.	
177	Rumunki Głodowskie	7	44-49	43	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych	neolit	
					śląd osadnictwa		późne średniowiecze XV w.	
178	Lipno Wieś II	1	44-49	44	punkt osadniczy	k. amfor kulistych	neolit	
					cmentarzysko	k. łużycka	IV-V okres epoki brązu	
179	Huta Głodowska	2	44-49	45	punkt osadniczy	k. łużycka	IV okres epoki brązu	
					punkt osadniczy		późne średniowiecze XIII-XIV w.	
180	Tomaszewo gm. Lipno/gm. Wielgie	2	44-49	51	osada		wczesne średniowiecze XII-XIII w.	
181	Tomaszewo	3	44-49	52	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowatych		

					śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze XII-XIII w.	
182	Tomaszewo	4	44-49	53	osada		wczesne średniowiecze XII-XIII w.	
183	Tomaszewo	5	44-49	54	śląd osadnictwa	k. łużycka	epoka żelaza	
					śląd osadnictwa		późne średniowiecze XV w.	
184	Głodowo	1	44-49	55	grodzisko		wczesne średniowiecze	
185	Radomice	2	44-49	56	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych	neolit	
					osada	k. łużycka	V okres epoki brązu	
					punkt osadniczy	?	?	
186	Kłokock	1	44-49	57	cmentarzysko	k. łużycka	IV-V okres epoki brązu	archiwalne nieznana lokalizacja
187	Głodowo	8	44-49	58	śląd osadnictwa	k. łużycka	epoka brązu/epoka żelaza	
					śląd osadnictwa		nowożytny XVII-XVIII w.	
188	Piątki	2	44-50	4	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowatych	neolit	
189	Piątki	3	44-50	5	punkt osadniczy	k. łużycka	późna epoka brązu/halsztat	
					śląd osadnictwa		nowożytny XVI w.	
190	Piątki	4	44-50	6	punkt osadniczy	k. łużycka	późna epoka brązu	
191	Piątki	5	44-50	7	osada	k. pucharów lejkowatych	neolit	
					punkt osadniczy		wczesne średniowiecze	
					śląd osadnictwa		nowożytny XVI-XVII w.	
192	Piątki	6	44-50	8	śląd osadnictwa		neolit	
					osada	k. łużycka	halsztat	
					punkt osadniczy		wczesne średniowiecze XIII w.	
193	Piątki	7	44-50	9	śląd osadnictwa		neolit	
					punkt osadniczy	k. łużycka	halsztat	
194	Piątki	8	44-50	10	osada	k. łużycka	halsztat	
					śląd osadnictwa		nowożytny XVI w.	

195	Piątki	9	44-50	11	punkt osadniczy	k. łużycka	halsztat	
					osada		nowożytny XVI w.	
196	Piątki	10	44-50	12	punkt osadniczy		neolit	
					punkt osadniczy		III okres wczesne średniowiecze	
					śląd osadnictwa		późne średniowiecze XV w.	
197	Piątki gm. Lipno/ gm. Wielgie	11	44-50	13	osada		III okres wczesne średniowiecze	
198	Piątki	12	44-50	22	śląd osadnictwa		III okres wczesne średniowiecze	
199	Piątki	13	44-50	23	śląd osadnictwa		III okres wczesne średniowiecze	
200	Wierzbick	1	44-50	24	śląd osadnictwa	k. łużycka	epoka brązu	
					śląd osadnictwa		nowożytny XVI w.	
201	Wierzbick	2	44-50	25	punkt osadniczy		III okres wczesne średniowiecze	
202	Wierzbick	3	44-50	26	osada		wczesne średniowiecze - późne średniowiecze XIII-XIV w.	
203	Wierzbick	4	44-50	27	punkt osadniczy		wczesne średniowiecze - późne średniowiecze XIII-XIV w.	
204	Suradówek gm. Wielgie/ gm. Lipno	9	44-50	30	punkt osadniczy	k. pucharów lejkowatych	neolit	
205	Piątki	14	44-50	32	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych	neolit	
206	Piątki	15	44-50	33	śląd osadnictwa	k. łużycka	epoka brązu	
207	Piątki	1	44-50	37	obozowisko		neolit	archiwalne mieznana lokalizacja
208	Grabiny	1	45-48	4	śląd osadnictwa		pradzieje	
209	Grabiny	2	45-48	5	śląd osadnictwa		III okres wczesne średniowiecze	
					śląd osadnictwa	?	?	
210	Grabiny	3	45-48	6	śląd osadnictwa		neolit	
211	Grabiny	4	45-48	7	śląd osadnictwa	k. łużycka	halsztat	
212	Krzyżówki	1	45-48	8	osada		III okres wczesne średniowiecze	
213	Krzyżówki	2	45-48	9	śląd osadnictwa		neolit	

214	Łochocin	2	45-48	13	śląd osadnictwa		III okres wczesne średniowiecze	
					śląd osadnictwa		nowożytny XVI-XVIII w.	
215	Łochocin	3	45-48	14	śląd osadnictwa		nowożytny XVII-XVIII w.	
216	Łochocin	4	45-48	15	osada		III okres wczesne średniowiecze	
					śląd osadnictwa		nowożytny XVI-XVIII w.	
217	Łochocin	5	45-48	16	śląd osadnictwa		III okres wczesne średniowiecze	
					śląd osadnictwa		nowożytny XVIII w.	
218	Łochocin	6	45-48	17	osada		III okres wczesne średniowiecze	
219	Łochocin	7	45-48	18	osada		III okres wczesne średniowiecze	
220	Łochocin	8	45-48	19	śląd osadnictwa		III okres wczesne średniowiecze	
221	Łochocin	9	45-48	20	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze	
					osada		późne średniowiecze XIV-XV w.	
222	Łochocin Parcele	1	45-48	21	osada	k. pucharów lejkowatych		
					osada		okres lateński	
223	Ostrowitko	1	45-48	23	osada		III okres wczesne średniowiecze	
224	Ostrowitko	2	45-48	24	śląd osadnictwa		III okres wczesne średniowiecze	
					śląd osadnictwa	?	?	
225	Ostrowitko	3	45-48	25	śląd osadnictwa		późny okres halszacki	
226	Popowo	1	45-48	27	osada	k. łużycka		
227	Popowo	2	45-48	28	śląd osadnictwa		neolit	
228	Rutki	1	45-48	29	śląd osadnictwa		pradzieje	
229	Wichowo	1	45-48	30	śląd osadnictwa		III okres wczesne średniowiecze	
230	Wichowo	2	45-48	31	osada		wczesne średniowiecze	
231	Wichowo	3	45-48	32	osada		III okres wczesne średniowiecze	
232	Wichowo	4	45-48	33	osada		III okres wczesne średniowiecze	
233	Wichowo	5	45-48	34	osada	k. lendzielska		
					osada	k. łużycka		

234	Wichowo	6	45-48	35	osada	k. pucharów lejkowatych		
					osada	k. łożyczka		
					osada	k. przeworska	OR	
235	Zdroje	1	45-48	36	ślad osadnictwa		neolit	
					ślad osadnictwa		halsztat	
					osada		wczesne średniowiecze	
					ślad osadnictwa	?	?	
236	Ostrowite	6	45-49	17	osada		późne średniowiecze/nowożytny XV-XVI w.	
237	Ostrowite	7	45-49	18	ślad osadnictwa		epoka brązu	
238	Ostrowite	8	45-49	19	osada		późne średniowiecze XIV - XV w.	
239	Ostrowite	9	45-49	20	osada		wczesne średniowiecze XIII w.	
					osada		nowożytny XVI w.	
240	Ostrowite	10	45-49	21	osada		nowożytny XVI-XVIII w.	
241	Ostrowite	11	45-49	22	ślad osadnictwa	k. przeworska	OR	
					osada		III okres wczesne średniowiecze	
242	Ostrowite	12	45-49	23	ślad osadnictwa		III okres wczesne średniowiecze	
243	Ostrowite	13	45-49	24	osada		III okres wczesne średniowiecze	
244	Rumunki Ostrowite	1	45-49	25	osada		nowożytny XVI-XVIII w.	
245	Rumunki Ostrowite	2	45-49	26	ślad osadnictwa	k. przeworska	OR	
246	Rumunki Ostrowite	3	45-49	27	ślad osadnictwa		nowożytny XVI-XVII w.	
247	Rumunki Ostrowite	4	45-49	28	ślad osadnictwa	k. przeworska	OR	
					osada		III okres wczesne średniowiecze	
248	Rumunki Ostrowite	5	45-49	29	ślad osadnictwa		epoka brązu	
249	Rumunki Ostrowite	6	45-49	30	ślad osadnictwa	k. przeworska	OR	
					ślad osadnictwa		późne średniowiecze XIV w.	
250	Rumunki Ostrowite	7	45-49	31	ślad osadnictwa		III okres wczesne średniowiecze	
251	Upust	1	45-49	47	ślad osadnictwa		III okres wczesne średniowiecze	

252	Wichowo	7	45-49	48	śląd osadnictwa		III okres wczesne średniowiecze	
253	Wichowo	8	45-49	49	osada		III okres wczesne średniowiecze	
254	Wichowo	9	45-49	50	śląd osadnictwa		późne średniowiecze XV w.	
255	Wichowo	10	45-49	51	śląd osadnictwa		III okres wczesne średniowiecze	
256	Zbytkowo	13	45-49	60	śląd osadnictwa	k. przeworska	OR	
257	Łochocin	1	46-48	15	punkt osadniczy		późne średniowiecze XV w.	
258	Zbytkowo	2	46-49	4	osada	k. łużycka	IV-V okres epoki brązu	
259	Zbytkowo	3	46-49	5	osada	k. łużycka	halsztat	
					osada		późne średniowiecze/nowożytny XV-XVI w.	
					osada		nowożytny XIX-XX w.	
260	Zbytkowo	4	46-49	6	śląd osadnictwa		nowożytny XVII w.	
261	Zbytkowo	5	46-49	7	śląd osadnictwa		średniowiecze	
262	Zbytkowo	6	46-49	8	śląd osadnictwa		OR	
					śląd osadnictwa		nowożytny	
263	Zbytkowo gm. Lipno/ gm. Fabianki	7	46-49	9	śląd osadnictwa	k. łużycka	halsztat	
264	Zbytkowo	8	46-49	10	osada	k. pucharów lejkowatych	neolit	
					śląd osadnictwa	k. łużycka	IV okres epoki brązu	
265	Zbytkowo	9	46-49	11	śląd osadnictwa	k. przeworska	OR	
266	Zbytkowo	10	46-49	12	śląd osadnictwa	k. łużycka	IV okres epoki brązu	
267	Zbytkowo	11	46-49	13	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych	neolit	